

Evropski pokret
Srbija

KNJIGA PREPORUKA

NACIONALNI
konvent o Evropskoj uniji

NACIONALNI KONVENT O EVROPSKOJ UNIJI

KNJIGA PREPORUKA

Beograd
Januar 2008

NACIONALNI KONVENT O EVROPSKOJ UNIJI PREPORUKE

IZDAVAČ:

EVROPSKI POKRET U SRBIJI
Kralja Milana 31/I
Tel: 011/3640 – 174
Fax: 011/3640 – 202
office@emins.org
www.emins.org

ZA IZDAVAČA:

MAJA BOBIĆ

UREDNIK:

VOJISLAV MILOŠEVIĆ

AUTORI PRATEĆIH TEKSTOVA:

BOJANA POPOVIĆ
MILICA RADOVANOVIĆ DUMONJIĆ

LEKTOR I KOREKTOR:

SNEŽANA KLASOVIĆ

PRIPREMA ZA ŠTAMPU:

MARKO ZAKOVSKI

ŠTAMPA:

TIM AGENCY, BEOGRAD

TIRAŽ:

600 PRIMERAKA

ISBN:

Knjiga predstavlja zbirku preporuka nastalih tokom zasedanja radnih grupa u okviru projekta Nacionalni konvent o Evropskoj Uniji, koji je podržan od strane fonda Bratislava – Beograd, u okviru programa razvojne pomoći Republike Slovačke Republici Srbiji

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
PLENARNA SEDNICA NACIONALNOG KONVENTA O EVROPSKOJ UNIJI	6
I RADNA GRUPA - POLITIČKI KRITERIJUMI I DOMAĆE INSTITUCIJE	9
1. ZASEDANJE - PREPREKE EVROPSKOJ BUDUĆNOSTI SRBIJE	11
2. ZASEDANJE - KORUPCIJA I KRŠENJE LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA KROZ SELEKTIVNU PRIMENU ZAKONA	13
3. ZASEDANJE - POLITIČKE PARTIJE/ELITE U SRBIJI U PROCESU EVROPSKIH INTEGRACIJA	15
II RADNA GRUPA - REGIONALNA SARADNJA	17
1. ZASEDANJE - POLITIČKA SARADNJA - REGIONALNE STRUKTURE I NJIHOVA EVALUACIJA	19
2. ZASEDANJE - EKONOMSKA SARADNJA U REGIONU	22
3. ZASEDANJE - REGIONALNA SARADNJA U OBLASTI UNUTRAŠNJIH POSLOVA I PRAVOSUĐA	27
4. ZASEDANJE - BILATERALNI ODNOSSI SA SUSEDIMA	30
III RADNA GRUPA - PRAVOSUĐE, SLOBODE I BEZBEDNOST	33
2. ZASEDANJE - VIZE, MIGRACIJE I BORBA PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA	35
3. ZASEDANJE - DOLAZAK SRBIJE NA BELU ŠENGEN LISTU	37
4. ZASEDANJE - BORBA PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA	38
IV RADNA GRUPA - KAPITAL I USLUGE	39
1. ZASEDANJE - KRETANJE KAPITALA I RAZVOJ FINANSIJSKOG TRŽIŠTA	41
2. ZASEDANJE - PRIVATIZACIJA I STVARANJE POVOLJNE KLIME ZA STRANE DIREKTNE INVESTICIJE	44
V RADNA GRUPA - ROBE	45
1. ZASEDANJE - CEFTA 2006 I PROTOK ROBE NA PROSTORU JUGOISTOČNE EVROPE	47
2. ZASEDANJE - KONKURENTNOST SRPSKE ROBE NA EVROPSKOM TRŽIŠTU	49
3. ZASEDANJE - SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU - ZONA SLOBODNE TRGOVINE IZMEĐU EU I SRBIJE	51
4. ZASEDANJE - SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU - KOMBINOVANA NOMENKLATURA KLASIFIKACIJE ROBE U TRGOVINI	52
VI RADNA GRUPA - POLJOPRIVREDA	53
1. ZASEDANJE - ZAJEDNIČKA AGRARNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE	55
2. ZASEDANJE - LIBERALIZACIJA TRŽIŠTA POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA U OKVIRU SSP-A I STO-A	57
3. ZASEDANJE - INSTRUMENT ZA PREDPRISTUPNU POMOĆ EVROPSKE UNIJE (IPA) - FONDOVI NAMENJENI POLJOPRIVREDI	59
4. ZASEDANJE - AGROBIZNIS U TRANZICIJI	61
ORGANIGRAM NKEU	63

PREDGOVOR

Značaj procesa evropskih integracija, kako iz perspektive modernizacije države tako i stabilnosti regiona zapadnog Balkana, kao i značaj nedavno parafiranog Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanja, prve formalne potvrde odnosa između Srbije i EU, nema ni potrebe posebno naglašavati. Podjednako su značajne i predstojeće pripreme za dobijanje kandidature za članstvo u EU kao i za sam proces pregovora na putu ka EU. Međutim, signali o spremnosti Srbije da ispunji svoje obaveze i o postignutom političkom konsenzusu o usmeravanju države ka EU su i dalje slabi, a posledica toga je evidentno zaostajanje Srbije u procesu evropskih integracija.

U cilju ubrzanja procesa evropskih integracija kao i podsticanja aktivnog učešća svih relevantnih društvenih aktera u Srbiji, Evropski pokret u Srbiji je, u saradnji sa Slovačkom asocijacijom za spoljnu politiku (SFPA), i uz podršku Beograd Bratislava fonda, pokrenuo projekat Nacionalni konvent o EU. Pomenuti projekat je omogućio da se institucionalizuje ideja o uključivanju svih društvenih aktera u proces evropskih integracija Srbije čime bi sam pregovarački proces dobio punu legitimizaciju i postao odgovornost čitavog društva.

U svom dugogodišnjem delovanju i promociji ideje o evropskoj integraciji naše zemlje, Evropski pokret u Srbiji svakodnevno zagovara neophodnost postizanja najšireg društvenog konsenzusa o ulasku Srbije u EU. Postignuti društveni konsenzus bi obezbedio nesmetano odvijanje procesa evropskih integracija u Srbiji uz uključivanje svih relevantnih društvenih aktera i iskorišćavanje svih raspoloživih potencijala društva u dugotrajnom procesu pregovora sa EU.

Nacionalni konvent o EU u okviru koga se, po prvi put, odvijala sveobuhvatna debata predstavnika svih značajnih oblasti javnog života u Srbiji – parlamenta, izvršne vlasti, političkih partija, nevladinih organizacija, sindikata, udruženja poslodavaca, lokalnih vlasti, univerziteta – o različitim aspektima evropskih integracija Srbije, rezultirao je definisanim seta praktičnih preporuka koje su radne grupe Nacionalnog konventa o EU sačinile za Vladu Republike Srbije i njene predstavnike odgovorne za definisanje nacionalnih pregovaračkih pozicija po važnim pitanjima za pristupanje Srbije Evropskoj uniji.

Definisane preporuke koje se nalaze pred vama predstavljaju dijagnozu problema u relevantnim oblastima (poljoprivreda, robe, kapital i usluge, politički kriterijumi i domaće institucije, regionalna saradnja, pravosuđe, slobode i bezbednost) i nude konkretna rešenja za ubrzanje procesa evropskih integracija i ispunjavanje utvrđenih kriterijuma za članstvo u EU. Želja svih učesnika na projektu Nacionalni konvent o EU jeste da definisane preporuke ne ostanu samo svedočanstvo o jednom periodu evropske integracije Srbije već da budu adekvatno iskorišćene u procesu pripreme složenih pregovora na putu ka EU.

IVAN KNEŽEVIĆ

PLENARNO ZASEDANJE

Nacionalni konvent o EU je počeo sa radom plenarnim zasedanjem koje je bilo održano 30. septembra 2006. godine u Domu Narodne skupštine Republike Srbije.

Cilj ovog plenarnog zasedanja je da se kroz najavu zvaničnog početka rada NK EU javnosti predstavi sama ideja partnerstva između državnih organa, nevladinih organizacija, akademskih institucija i političkih partija u procesu pregovaranja sa Evropskom unijom. Prezentacija programa rada svih šest radnih grupa je omogućila učesnicima Nacionalnog konventa o EU da se upoznaju sa planiranim aktivnostima u periodu oktobar 2006. – decembar 2007. i da o njima diskutuju.

Plenarno zasedanje NK EU je okupilo članove predsedništva NK EU: g. Predraga Markovića, tada Predsednika Narodne skupštine Republike Srbije, g. Živorada Kovačevića, predsednika Evropskog pokreta u Srbiji, Aleksandra Popovića, tada Ministra nauke i životne sredine, Željka Ožegovića, predsednika Stalne konferencije gradova i opština i specijalnog gosta Nj.E. Iгора Furdika, ambasadora Republike Slovačke u Srbiji. Plenarnom zasedanju su prisustvovali takođe i članovi radnih grupa, predsedavajući, ko-predsedavajući i interni stručnjaci svih radnih grupa, kao i gosti i mediji.

GOVOR PREDSEDNIKA EVROPSKOG POKRETA U SRBIJI, ŽIVORADA KOVAČEVIĆA

Gospodine predsedniče, gospodine ministre, ekselencije, dame i gospodo, dragi prijatelji, opredeljenje za pridruživanje Srbije EU je nedvosmisleno – Skupština se o tome izjasnila posebnom rezolucijom, za Vladu je to osnovni okvir, orientir i parametar, to je jedini politički cilj koji podržava javno mnjenje u vrlo visokom procentu. Prvi put u istoriji, sve zemlje ovog turbulentnog, podeljenog i konfliktnog regiona, njihove države, vlade i građani imaju istu stratešku orientaciju i to čini najperspektivniju osnovu njihove međusobne saradnje, mira i regionalne stabilnosti.

Međutim, iako je jasno da je EU slobodna i dobrovoljna zajednica ne samo država, već i naroda, društava i građana, u nas proces pridruživanja ima prilično usku osnovu: sve se mahom odvija u vladinim zgradama u Nemanjinoj – i ekspertiza i pripreme za pregovore i zakonodavna inicijativa, Parlament još nije postao osnovno mesto usmeravanja, dinamizacije i kontrole tog procesa. Akteri civilnog društva nastoje da daju svoj obol evropeizaciji raznovrsnim aktivnostima u zemlji i umrežavanjem u evropske organizacije i institucije u svojim oblastima, ali bez uticaja na opšti proces pridruživanja i bez realnog društvenog i ekspertskega doprinosu. Kancelarija za pridruživanje Vlade Srbije čini iskrene napore da čuje mišljenja poznavalaca ove materije i onih organizacija i institucija koje su pretežno orientisane prema procesu pridruživanja, ali to ima značaj i vrednost povremene konsultacije.

Ako se uistinu želi da evrointegracija postane briga, svojina i odgovornost čitavog društva i time se obezbedi puna legitimnost procesa pregovaranja, moralo bi se, kao i u manje-više svim zemljama koje su prošle dug i složen put pridruživanja, pristupiti institucionalizaciji ideje i potrebe uključivanja čitavog društva u taj proces.

Mi u Evropskom pokretu već dugo zagovaramo neophodnost najšireg društvenog konzenzusa, koji bi bio mnogo više od današnje načelne i prilično verbalne saglasnosti i podrške i koji bi aktivirao ogroman pozitivan, stručni i moralni potencijal mnogobrojnih društvenih aktera u Srbiji. Krajem prošle godine okupili smo ih u Sava centru i utvrdili da postoji raznovrsna i bogata aktivnost građanskih organizacija, sindikata, univerziteta, asocijacija lokalnih vlasti, privrednih komora i udruženja, verskih zajednica, kulturnih institucija, omladinskih organizacija, stručnih udruženja, akademije nauka - i da svi oni već pripadaju mnogim evropskim mrežama i zajedničkim institucijama svako u svom domenu evropeizacije Srbije. Oni su se požalili da rade sami i bez kontakta i dovoljno podrške državnih organa i da nema regularnih kanala kroz koje bi mogli da daju doprinos sa stanovišta svojih iskustava, interesa i ekspertize.

Iz bogate riznice iskustava zemalja koje su uspešno prošle put pregovaranja i pridruživanja, posebno vredan i inspirativan nam se učinio slovački model nacionalnog konventa, a kako već duže vremena sarađujemo sa Slovačkom asocijacijom za spoljnju politiku (SFPA),

sa kojima smo organizovali i posebnu koferenciju o njihovim iskustvima, zajednički smo pokušali da prilagodimo njihov model našim uslovima.

Dakle, osnovno je institucionalizovati saradnju države i mnogobrojnih institucija i organizacija civilnog društva na svim nivoima na zajedničkom poslu kvalitetnog vođenja i usmeravanja procesa pridruživanja EU. Ne radi se o ograničavanju ovlašćenja i ključne uloge državnih organa, već o proširivanju osnove tog procesa i o kreativnom doprinosu koji nevladine organizacije, sindikati, profesionalna udruženja i pojedinačni stručnjaci, univerziteti, komore, verske zajednice i šira javnost mogu da pruže podizanju kvaliteta i ubrzavanju procesa pridruživanja. Osnovni metod je strukturisana debata u okviru tematskih grupa, koje formulišu nacionalne pozicije u pojedinim oblastima putem preporuka i koje usmerava zajedničko telo – Predsedništvo Konventa, a ključne reči su: informisanost građana i institucija, transparentnost procesa, partnerstvo države i civilnog društva. Nema sumnje da bi ovakav pristup doneo tri bitne koristi: prvo, mnogobrojne strukture društva bi bile neuporedivo bolje informisane o evropskim integracijama i podigle na viši nivo sopstvenu sposobnost da ovladaju evropskim temama i izazovima, drugo, državni organi bi dobili mnogo uteviljeniju i širu osnovu za proces pregovaranja, treće, samo pregovaranje sa EU bi se značajno legitimizovalo i demokratizovalo.

Danas bi trebalo da se o tome dogovorimo.

30.09.2006. godine - PLENARNA SEDNICA NACIONALNOG KONVENTA O EVROPSKOJ UNIJI

Cilj rada radne grupe „Politički kriterijumi i domaće institucije“ je da se sagledaju institucionalni kapaciteti, prepreke, mogućnosti, i svi politički aspekti Srbije, na njenom putu ka Evropskoj uniji. Članovi ove radne grupe su predstavnici državnih institucija: Narodne skupštine RS, Ministarstva inostranih poslova RS, Kancelarije za pridruživanje Evropskoj uniji Vlade Republike Srbije, predstavnici parlamentarnih i van-parlamentarnih stranaka, nevladinih organizacija, kao i akademski radnici – profesori univerziteta, i istraživači.

Predsedništvo radne grupe čine:

- **Gordana Čomić**, predsedavajuća
Narodna skupština Republike Srbije, Odbor za evropske integracije, narodna poslanica
- **Prof. Dr Ivo Visković**, kopredsedavajući
Fakultet političkih nauka
- **Ivan Knežević**, interni stručnjak
Centar za strateška i ekonomска istraživanja

28.11.2006. godine - Prvo zasedanje RG Politički kriterijumi i domaće institucije

11.10.2007. godine - Treće zasedanje RG Politički kriterijumi i domaće institucije

IZASEDANJE

BEOGRAD, 28. NOVEMBAR 2006. GODINE
DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:
PREPREKE EVROPSKOJ BUDUĆNOSTI SRBIJE

PREPORUKA

Na prvom sastanku radne grupe Politički kriterijumi i domaće institucije razmatrani su problemi koji predstavljaju prepreku za ubrzanje procesa evropskih integracija Srbije među kojima su najznačajniji saradnja sa Međunarodnim tribunalom za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji, pregovori o budućem statusu Kosova i nedovoljna informisanost građana o evropskim integracijama. U cilju otklanjanja navedenih problema i što skorijeg uspešnog okončanja započetih pregovora o zaključivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Radna grupa Politički kriterijumi i domaće institucije Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji donosi sledeću preporuku:

- Intenzivirati napore za postizanje političkog konsenzusa o ulasku Srbije u EU u cilju otklanjanja nasleđenih problema i prepreka evropskoj budućnosti Srbije;
- Preduzeti sve neophodne aktivnosti u cilju hitne implementacije akcionog plana za okončanje saradnje sa Međunarodnim tribunalom za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji i otklanjanje jedine prepreke za nastavak pregovora sa EU za zaključivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju;
- Intenzivirati napore u procesu jačanja kapaciteta domaćeg pravosuđa za organizovanje suđenja za ratne zločine pred sudovima u Srbiji;
- Preduzeti hitne mere i aktivnosti u cilju unapređivanja međunarodnog položaja Srbije i poboljšanje njenog imidža u svetu uz uključivanje svih društvenih činilaca koji mogu tome da doprinesu;
- Definisanje spoljnopolitičkih prioriteta i jačanje kapaciteta (administrativnih i finansijskih) za vođenje dugoročne proaktivne spoljne politike kako u regionu tako i prema zemljama članicama EU i kontakt grupu;
- Pravovremeno informisati javnost o stvarnom razvoju situacije u pregovorima oko statusa Kosova i predočavanja alternativnih scenarija u slučaju nepovoljnog razvoja događaja po Srbiju;
- Preduzeti adekvatne aktivnosti u cilju suočavanja javnosti sa proslošću u cilju prevaziđenja nasleđenih problema i promovisanja evropskih vrednosti u Srbiji;
- Povećati pritisak javnosti o neophodnosti reformisanja političkih partija kao jedinih institucija društva u kojima nije izvršena tranzicija;

- U informisanju građana o EU insistirati na vrednostima na kojima je ona zasnovana, na dugoročnim posledicama priključenja Srbije EU kao i na činjenici da se reforme i priključenje EU vrši zbog nas samih, a ne zbog nekog spoljnog faktora;
- Naglašavati konkretnе primere iz regiona o stvarima koje je uradila EU za zemlje iz neposrednog susedstva;
- Povećati izdvajanje finansijskih sredstava iz budžeta Republike Srbije za potrebe adekvatnog informisanja građana o procesu uključivanja u EU;
- Razmotriti uvođenje izbornog predmeta u srednje škole na temu Evrope ili uključivanje tih tema u kurikulum predmeta građanskog obrazovanja u srednjim školama.

II ZASEDANJE

BEOGRAD, 06. JUL 2007. GODINE

DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:

KORUPCIJA I KRŠENJE LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA KROZ SELEKTIVNU PRIMENU ZAKONA

PREPORUKA

Na drugom sastanku radne grupe Politički kriterijumi i domaće institucije razmatrana su pitanja iz oblasti borbe protiv korupcije kao i politika uslovljavanja EU i zaštita ljudskih i manjinskih prava u Srbiji. Navedena pitanja predstavljaju ključni sadržaj političkih kriterijuma za članstvo u EU i od suštinskog značaja za ocenu napretka Srbije na putu ka Evropskoj uniji. Na osnovu saslušanih uvodnih izlaganja stručnjaka kao i kroz diskusiju svih učesnika radne grupe, došlo se do zaključka da bi u cilju ostvarivanja napretka u dostizanju evropskih standarda u ovim oblastima bili neophodni sledeći koraci:

- Povećati pritisak javnosti o neophodnosti otpočinjanja odlučne borbe protiv korupcije u cilju unapređenja kvaliteta života građana Srbije, poboljšanja imidža zemlje i ubrzanog ekonomskog razvoja;
- Intenzivirati napore za postizanje opšteg političkog konsenzusa o preduzimanju odlučnih i konkretnih koraka u borbi protiv korupcije;
- Preduzeti sve neophodne aktivnosti u cilju izgradnje i jačanja položaja domaćih institucija u cilju iskorenjivanja korupcije kao dominantnog sistema vrednosti u društvu;
- Intenzivirati napore u procesu kompletiranja zakonodavnog okvira kao i jačanja kapaciteta domaćeg pravosuđa za adekvatnu implementaciju zakona u cilju borbe protiv korupcije;
- Preduzeti adekvatne aktivnosti u cilju ispunjavanja obaveza države u odnosu na instrument GREKO Saveta Evrope i formiranje grupe stručnjaka koji bi pomogli da se traženi kriterijumi zadovolje;
- Državni organi treba da daju ključni doprinos u borbi protiv korupcije uz uključivanje svih društvenih činilaca koji tome mogu da doprinesu;
- Preduzeti sve neophodne aktivnosti u cilju ispunjavanja obaveze Republike Srbije da obezbedi uživanje i zaštitu ljudskih prava;
- Poziva se Narodna skupština Republike Srbije da usvoji deklaraciju o zaštiti ljudskih i manjinskih prava;
- Uložiti dodatni napor u cilju poboljšanja koordinacije odnosa i saradnje između državnih organa, međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija u oblasti zaštite ljudskih prava;

- Razmotriti uvođenje predmeta na temu ljudskih prava u obrazovni sistem i uključivanje predmeta ljudska prava na sve pravne fakultete u zemlji kao i u nastavni program za polaganje pravosudnog ispita;
- Pružiti punu podršku svim institucijama koje imaju za cilj zaštitu ljudskih i manjinskih prava i izraditi adekvatan zakonski okvir koji će omogućiti njihovo nesmetano funkcionisanje;
- U cilju adekvatne zaštite manjinskih prava i sprečavanja manipulacije istim preporučuje se svim državnim organima da eventualne incidente sa nacionalnom pozadinom na sopstvenoj teritoriji tretiraju sa posebnom pažnjom;
- Neophodno je jačati ulogu medija i NGO-a u cilju afirmacije manjinskih i ljudskih prava;

III ZASEDANJE

BEOGRAD, 11. OKTOBAR 2007. GODINE
DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:

POLITIČKE PARTIJE/ELITE U SRBIJI U PROCESU EVROPSKIH INTEGRACIJA

PREPORUKA

Proces evropskih integracija u Srbiji karakteriše nepostojanje političkog konsenzusa o pristupanju Srbije EU što predstavlja jedan od ključnih problema sporog napretka Srbije u procesu integracija i reformi uopšte. Na trećem sastanku radne grupe Politički kriterijumi i domaće institucije na temu uloge političkih partija u procesu evropskih integracija razmatrano je trenutno stanje i iskustva u Srbiji po navedenom pitanju. U cilju otklanjanja identifikovanih problema Radna grupa Politički kriterijumi i domaće institucije Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji donosi sledeću preporuku:

- Uložiti sve potrebne napore u cilju postizanja potpunog političkog konsenzusa o ulasku Srbije u EU uz otklanjanje nasleđenih problema i prepreka evropskoj budućnosti Srbije;
- Pozivaju se političke partije da intenziviraju svoje aktivnosti u procesu evropskih integracija Srbije kroz aktivniju spoljno-političku saradnju sa drugim evropskim partijama kao i kroz usaglašavanje praktičnog delovanja sa sopstvenim programskim dokumentima;
- Neophodno je aktivnije učešće političkih partija u procesu objektivnog i odgovornog informisanja javnosti o procesu pristupanja Srbije u EU i reformama koje je neophodno preduzeti u okviru procesa evropskih integracija;
- Imajući u vidu značaj političkih partija u procesu evropskih integracija neophodno je preduzimanje aktivnosti u cilju jačanja njihovih kapaciteta kako bi na adekvatan način učestvovali u procesu evropskih integracija i dali dodatni impuls ubrzajući procesa;
- U cilju podizanja kadrovske i organizacione kapacitete političkih partija za učešće u procesu integracije Srbije u EU predlaže se preusmeravanje dela finansijskih sredstava namenjenih za finansiranje političkih partija za edukaciju i unapređenje njihovog rada u procesu evropskih integracija;
- Preduzeti hitne mere i aktivnosti u cilju unapređivanja rada parlamenta kako bi se ubrzao proces usvajanja zakona neophodnih za pristupanje Srbije u EU;

Osnovni cilj debate u radnoj grupi "Regionalna saradnja" je utvrđivanje položaja Srbije u okviru regionalnih procesa, njenih dugoročnih interesa i pregovaračke pozicije u procesu pridruživanja Evropskoj uniji. Članovi radne grupe su predstavnici ministarstava nadležnih za regionalnu saradnju, kao i ostalih državnih institucija, predstavnici nevladinih organizacija koje deluju regionalno ili se bave regionalnim pitanjima, kao i usko stručnih tela.

Predsedništvo radne grupe čine:

- **Jelica Minić**, predsedavajuća
Institut ekonomskih nauka, viši naučni savetnik
- **Aleksandar Popov**, kopredsedavajući
Centar za regionalizam, direktor
- **Jasminka Kronja**, interni stručnjak
Ministarstvo spoljnih poslova, Direkcija za regionalne inicijative

07.02.2007. godine - Drugo zasedanje RG Regionalna saradnja

06.11.2006. godine - Prvo zasedanje RG Regionalna saradnja

IZASEDANJE

BEOGRAD, 6. NOVEMBRA 2006. GODINE
DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:

POLITIČKA SARADNJA - REGIONALNE STRUKTURE I NJIHOVA EVALUACIJA

PREPORUKA

Na prvom sastanku Radne grupe za regionalnu saradnju razmotren je širi politički kontekst regionalne saradnje u Jugoistočnoj Evropi sa posebnim osvrtom na učešće i interes Srbije, dat pregled u kojim regionalnim inicijativama i sektorskim procesima učestvuje Srbija, identifikovane su posebne teme koje će se detaljnije razmotriti na narednim sastancima radne grupe, kao i izneta mišljenja i sugestije o prioritetima u budućoj regionalnoj saradnji.

U uvodnoj prezentaciji »Regionalna saradnja i usaglašavanje međunarodne podrške« predstavljena je organizaciono-strukturalna i funkcionalna raznovrsnost regionalne saradnje u JIE, dat pregled regionalnih inicijativa kao što su Proces saradnje u JIE (SEECP), Pakt za stabilnost JIE (PzS JIE), Centralnoevropska inicijativa (CEI), Inicijativa za saradnju u Jugoistočnoj Evropi (SECI), Organizacija za crnomorskiju ekonomsku saradnju (BSEC), Jadransko-Jonska inicijativa (JJI) i Proces saradnje na Dunavu. Takođe predstavljeni su najvažniji procesi funkcionalnog regionalnog povezivanja u oblasti transporta, energetike, slobodne trgovine, borbe protiv organizovanog kriminala, upravljanja kretanjima stanovništva, kao interesno povezivanje inicirano od strane asocijacije gradova, lokalnih zajednica, akademskih krugova, nevladinih organizacija, privrednih komora, studentskih organizacija i asocijacija mladih, medija i drugih aktera civilnog društva.

U daljim uvodnim napomenama ukazano je na proces definisanja novih modaliteta i prioriteta u regionalnoj saradnji u kontekstu postepenog gašenja Pakta za stabilnost, kreiranja novog tela za regionalnu saradnju – Regionalni savet za saradnju (RCC), kao i budućeg odnosa novog tela i SEECP kao glavnog autohtonog političkog okvira čija uloga, po mišljenju zemalja članica, treba da ojača. Sa napredovanjem svih zemalja regiona u odnosima sa Evropskom unijom i regionalna saradnja treba da uđe u kvalitativno novu fazu u kojoj se očekuje njihov aktivniji stav i veći stepen angažovanja i odgovornosti za političke, sadržajne, kadrovske i finansijske aspekte saradnje. Međunarodni donatori će ostati prisutni u regionu, ali sa manjom finansijskom pomoći koju će uglavnom usmeriti na konkretnе projekte, dok se očekuje da zemlje regiona finansiraju administrativno-tehničke strukture. U narednom periodu predstoji niz značajnih poslova u definisanju novog koncepta regionalne saradnje i Srbija treba da definiše svoje interese i kapacitet za novu ulogu zemalja regiona. U novoj fazi regionalne saradnje postavlja se pitanje ko će biti budući motor saradnje, ko će lobirati kod Evropske komisije i međunarodnih donatora za pomoći regionu, ko će braniti interes regiona, što je do sada u najvećoj meri radio specijalni koordinator Pakta za stabilnost sa svojim timom.

U kontekstu političke saradnje, koja je glavna tema prvog sastanka Radne grupe, posebna pažnja je posvećena parlamentarnoj saradnji. Parlamentarna saradnja je inicirana i koordinira se u okviru Pakta za stabilnost kao jedan od prioriteta na Prvom radnom stolu. Postignuti su značajni rezultati u povezivanju parlamenata, posebno odbora za evropske integracije što je institucionizovano osnivanjem Konferencije odbora za evropske integracije zemalja Procesa stabilizacije i asocijacija (COSAP). Pakt se angažovao da obezbedi finansijsku i stručnu pomoć za unapređenje rada parlamenata u regionu i bolje uslove za rad poslanika, za jačanje stručnih kapaciteta administrativnog aparata u cilju obezbeđivanja institucionalne memorije, kao za bolju tehničku opremljenost parlamenata. Ova oblast saradnje остаće kao prioritet i u novom RCC sa ciljem da, kada se steknu uslovi za to, preraste u Parlamentarnu skupštinu JIE.

U diskusiji, u kojoj je učestvovala većina članova Radne Grupe, izneta su sledeća mišljenja, ideje i sugestije:

- Srbija bi trebalo da objektivno sagleda svoju međunarodnu poziciju i definiše svoje spoljнополитичке interese i prioritete, uključujući prioritete u regionalnoj saradnji. Trebalo bi posebno razmotriti novi kontekst regionalne saradnje i proceniti koliko i kako on utiče na interes Srbije, šta se menja, gde je objektivno mesto Srbije u regionu, koja je strategija i taktika za ostvarivanje ciljeva koji će doprineti demokratskom i ekonomskom razvoju Srbije.
- Potrebno je uraditi analizu učešća Srbije u regionalnoj saradnji u proteklih 6 godina i na osnovu toga odrediti se prema budućoj saradnji. Treba sagledati moguće pravce političkih kretanja u regionu i definisati poziciju Srbije.
- Posebno je ukazano da je za unapređenje regionalne saradnje i trajno poboljšanje odnosa u regionu bitno da se Srbija suoči sa prošlošću i politički odredi prema događajima iz devedesetih godina. Bez potpune saradnje sa Haškim tribunalom i brzog ispunjavanja svih uslova nije moguć napredak Srbije i jačanje njene međunarodne pozicije, uključujući i jačanje pozicije u regionu.
- Izražena je zabrinutost da bi prekid pregovora sa EU mogao da potraje duže i da bi posledice takve situacije mogle da budu ozbiljne. Konstatovano je da je pažnja javnosti skliznula od procesa približavanja EU na druga dnevнополitička pitanja, kao i da ima sve više elemenata u politici koji vraćaju na devedesete godine.
- Razmenjene su informacije o saradnji u oblastima kao što su vize, izbeglice, parlamentarna saradnja, ekonomski procesi, razvoj informacionog društva, prekogranična saradnja i drugo. Jačanje prekogranične saradnje, direktno povezivanje i zajednički razvojni projekti sa susedima na lokalnom nivou ocenjeni su kao do sada najdelotvorniji.
- U vezi sa parlamentarnom saradnjom i aktivnijim učešćem Narodne skupštine Srbije u međunarodnoj saradnji ocenjeno je da skupštinski kapaciteti treba da se ojačaju u pravcu edukacije poslanika, stručnosti skupštinske administracije, poboljšanja tehničkih uslova za rad. Izneta je ideja da bi iskustvo učešća u Parlamentarnoj skupštini Saveta Evrope mogao da bude primer za buduću Parlamentarnu skupštinu JIE.

tarnu skupštinu JIE. Takođe, sugerisano je da u budućem regionalnom parlamentu manjine i njihova problematika treba da dobiju odgovarajuće mesto.

- Važno mesto u unapređenju i određivanju pravaca regionalne saradnje imaju mladi. Mladi Srbije imaju razvijenu saradnju u regionu, iniciraju projekte povezivanja, utiču na rešavanje akutnih pitanja, kao što su vize, popravljaju imidž Srbije među mladim ljudima u Evropi i šire. Problemima mladih u Srbiji bave se Studentska unija Srbije i druge nevladine inicijative i organizacije, ali nema brige za mlade na državnom nivou. Ukazano je da je neophodno vršiti pritisak da se osnuje ministarstvo mladih sa jasno definisanim budžetom i da se donese strategija za mlade.
- Konstatovano je da širi krugovi društva i građani vrlo malo znaju o regionalnoj saradnji, ekonomskim projektima i koristi koju od nje mogu da imaju građani, mogućnostima za učešće u određenim programima i projektima, iskustvima drugih regiona u konkretnoj saradnji koja je donela boljxitak građanima, kao što je na primer otvaranje novih radnih mesta. U tom smislu sugerisano je da se na sledećim sastancima Radne grupe razmotre detaljnije konkretnе oblasti saradnje.

Na kraju sastanka predloženi su sledeći zaključci i preporuke:

- Nadležni državni organi treba da pokrenu donošenje nove strategije spoljne politike Srbije u kontekstu sadašnjih i budućih kretanja u međunarodnim odnosima, strategiji proširenja Evropske unije, novom konceptu regionalne saradnje i odnosa sa susedima. Srbija treba objektivno da sagleda svoju međunarodnu poziciju i definiše svoje spoljnopoličke interese i prioritete koji treba na prvom mestu građanima da obezbede trajnu političku, ekonomsku i socijalnu sigurnost.
- Nesporno je da je potrebno dalje razvijati, obogaćivati i unapređivati regionalnu saradnju ne samo zato što je to uslov za napredovanje na putu integracije u EU i NATO već zato što je to u interesu građana regiona kojima bi bolji politički odnosi, unapređenje ekonomske, socijalne i drugih oblasti saradnje trebalo da donesu i bolje uslove za život i ostvarivanje ljudskih prava. Iskustva drugih zemalja Evrope i njihovo regionalno povezivanje u cilju efikasnijeg ostvarivanja političkih i razvojnih ciljeva mogu poslužiti kao primer i inspiracija (Višegradska grupa, Nordijska saradnja i drugi primeri).
- Mediji i ostali akteri civilnog društva treba da rade na informisanju i popularizaciji prednosti i konkretnih rezultata regionalne saradnje, posebno u oblasti transporta, trgovine, energetike, obrazovanja, nauke i tehnološkog razvoja, saradnje mladih, borbe protiv organizovanog kriminala, delovanja u slučaju prirodnih i drugih katastrofa i sličnih tema.

II ZASEDANJE

BEOGRAD, 7. FEBRUARA 2007. GODINE

EVROPSKI POKRET U SRBIJI

TEMA:

EKONOMSKA SARADNJA U REGIONU

PREPORUKA

Na drugom sastanku Radne grupe za regionalnu saradnju sagledani su značajniji procesi ekonomskog povezivanja regiona Jugistočne Evrope, kako iz aspekta uklapanja u šire evropske procese, tako i njihovog značaja za pospešivanje ekonomskih reformi u Srbiji. Razmotrena je saradnja u oblasti slobodne trgovine, transportne infrastrukture, energetike i životne sredine, kao i regionalna dimenzija novog pretpriступnog instrumenta IPA. Imajući u vidu značaj koji široko korišćenje savremenih informacionih i komunikacionih tehnologija ima za brži ekonomski i socijalni razvoj, Radna grupa je, takodje, upoznata sa aktivnostima u oblasti razvoja informacionog društva u JIE. Procesi ekonomskog povezivanja regiona pokrenuti su i podržani pod okriljem Pakta za stabilnost JIE, a ostaju jedan od prioriteta novog Regionalnog saveta za saradnju.

>U prezentaciji o jedinstvenom sporazumu o slobodnoj trgovini u regionu JIE – CEFTA 2006, **Duško Lopandić**, pomoćnik ministra za ekonomske odnose sa inostranstvom, podsetio je na glavne faze regionalne saradnje u stimulisanju slobodne trgovine u regionu: od potpisivanja Memoranduma o trgovinskoj liberalizaciji u regionu 2001. godine preko sklapanja 32 bilateralna sporazuma o slobodnoj trgovini do potpisivanja novog Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini – CEFTA, 19. decembra 2006. godine u Bukureštu.

Glavne karakteristike CEFTE 2006 su: stvaranje zone slobodne trgovine u JIE do 31. decembra 2010. godine, prenošenje ugovorenih koncesija iz bilateralnih sporazuma, predviđeno ukidanje carina na industrijske proizvode od 1. januara 2007. godine, aneksom definisane posebne carine za poljoprivredne proizvode, uvođenje novih oblasti u sporazum, kao što su trgovina uslugama, investicije, intelektualna svojina i javne nabavke, dok su postojeće oblasti detaljnije definisane, uvođenje mogućnosti dijagonalne kumulacije porekla proizvoda (prvo unutar regiona, a potom i sa EU), novi mehanizam reševanja sporova i drugo.

Novi sporazum treba da doprinese političkoj stabilnosti regiona, njegovom ravnomernijem razvoju, privlačenju investicija, razvoju infrastrukture, poboljšanju poslovnog imidža regiona i što je najbitnije sa stanovišta potrošača, on obezbeđuje jeftinije i kvalitetnije proizvode. Prednosti zaključenja Sporazuma su podsticanje robne razmene u regionu, stimulisanje regionalne privredne kooperacije, privlačenje stranih ulaganja, veće mogućnosti izvoza u EU i doprinos procesu integracije u EU, kao i modernijim i stabilnijim uslovima regulisanja trgovine u regionu, uključujući i nove oblasti (trgovina uslugama, investicije, zaštita intelektualne svojine) i dr.

Krajnji rezultat svih ovih pozitivnih kretanja u okviru regiona, koje omogućuje nova CEFTA, je u rastu konkurentnosti proizvoda i usluga, rastu izvoza, time i zaposlenosti što sve rezultira u porastu životnog standarda stanovništva u Srbiji i regionu u celini.

>U prezentaciji o Zajedničkom energetskom tržištu u JIE **Zoran Vujasinović** iz Elektroenergetskog koordinacionog centra informisao je o istorijatu i osnovnim karakteristikama regionalnog energetskog tržišta. Kao nastavak tzv. Atinskog procesa kreiranja regionalnog energetskog tržišta kompatibilnog sa unutrašnjim tržištem EU, zaključen je Ugovor o uspostavljanju regionalne Zajednice JIE za energiju (ECS-SEE), koji je potpisana 25. oktobra 2005. godine u Atini, a stupio na snagu 1. jula 2006. godine (Srbija je jedan od potpisnika). Glavni ciljevi ovog Ugovora su: uspostavljanje integrisanog tržišta prirodnog gasa i električne energije; kompatibilnost i lakše uključenje u energetsko tržište EU; postojani regulatorni i tržišni okviri za privlačenje investicija; pristup stabilnom i neprekidnom napajanju energijom; jedinstveni regulatorni prostor za trgovinu »mrežnom energijom«; unapređivanje zaštite životne sredine, uključujući energetsku efikasnost i obnovljive izvore energije, i razvoj konkurenциje na tržištima mrežne energije u regionu. Potpisnice Ugovora iz regiona su se obavezale da u roku od godinu dana od stupanja na snagu Ugovora (do 1. jula 2007. godine) primene odgovarajuću regulativu EU u oblasti energetike. Efikasno integrisano tržište električne energije podrazumeva: licence za učešnike na regionalnom nivou; integriranu trgovinu na veliko; primenu pravila o konkurentnosti i zajedničko planiranje investicija u proizvodnju i prenos, koje su spremni da podrže međunarodni donatori (Evropska komisija, Svetska banka, Evropska banka za obnovu i razvoj, Evropska investiciona banka, SAD i druge zemlje pojedinačno).

Za Srbiju je značajno uključivanje u regionalnu energetsку zajednicu iz više aspekata: integrisanje u EU u oblasti energetike; brže osvajanje standarda EU; dobijanje finansijske pomoći za dalji razvoj energetike, uključujući ulaganja u proizvodne i prenosne kapacitete; i šansa da zbog povoljnog geografskog položaja bude jedan od ključnih faktora na regionalnom tržištu.

>**Andrija Gencel** iz Transportne opservatorije za JIE (SEETO) informisao je o regionalnoj saradnji u oblasti transporta. Osnovni dokument je Memorandum o razumevanju o primarnoj saobraćajnoj mreži u JIE potpisana juna 2004. godine u Luksemburgu na osnovu kojeg je regionalni centar-opservatorija za transportnu infrastrukturu (SEETO) locirana u Beogradu. Na osnovu MoR pripremaju se detaljni petogodišnji planovi (MAP) koji sadrže: prioritete regionalne saradnje usmerene na proces evropske integracije; bazu podataka o realizaciji primarne saobraćajne mreže; program mera za unaređenje upravljanja primarnom mrežom i listu prioritetnih projekata u koje će se investirati, što privlači najveću pažnju zemalja regiona i drugih učešnika. MAP se inovira svake godine za narednih pet godina (prvi donet za period 2006-2010, tekući 2007-2011). Godišnje se održavaju ministarske konferencije na kojima se utvrđuju smernice i prioriteti u razvoju regionalne saobraćajne mreže. Poslednji sastanak je održan 1. decembra 2006. godine u Briselu. Nova aktivnost je razmena informacija o aktivnostima na nacionalnom nivou u što većem obimu, kako na regionalnim sastancima, tako i putem

interneta, telefonom i sl. Prioritet u finansiranju imaju uska grla od regionalnog značaja (putevi, granični prelazi), zatim unaredjenje železničkog saobraćaja i rasterećenje drumskog saobraćaja (modalni balans), kao i otvaranje tržišta saobraćajnih usluga.

> **Marijana Vidas – Bubanja**, koja predsedava regionalnom inicijativom Elektronska JIE (Pakt za stabilnost JIE), upoznala je Radnu grupu sa prioritetima Evropske unije u oblasti razvoja informacionog društva, kao i osnovnim dokumentima i aktivnostima JIE na tom polju. Najširi okvir EU je Lisabonska strategija razvoja do 2010. godine koja kao osnovni zadatak postavlja izgradnju informacionog društva za sve gradjane, zasnovanog na širokoj primeni informacionih i komunikacionih tehnologija u javnom sektoru, preduzećima i domaćinstvima. Evropska unija je 2005. godine donela petogodišnju strategiju »i-2010: Evropsko informaciono društvo 2010« koja treba da podrži razvoj digitalne ekonomije, uključujući razvoj sigurne širokopojasne mreže velike brzine.

Sadržaj inicijative eSEE uskladjen je sa prioritetima EU i usmeren, pre svega, na stvaranje institucionalnog okvira za izgradnju informacionog društva u zemljama regiona. Krajem 2002. godine zemlje JIE usvojile su zajednički dokument Regionalna agenda za razvoj informacionog društva, a na ministarskom sastanku ove godine treba da se usvoji nova Agenda uskladjena sa aktuelnim prioritetima EU i zaključcima Svetskog samita o informacionom društvu (Tunis 2005. godine). Krajem juna 2005. godine u Solunu održana je ministarska konferencija o razvoju informacionog društva u JIE na kojoj je potpisana nova Memorandum o razvoju širokopojasnih komunikacionih resursa (bSEE – broadband South Eastern Europe). Najnovija aktivnost u okviru eSEE inicijative je osnivanje »eGovernment« centra za JIE čiji je cilj podrška razvoju i implementaciji na nacionalnom i regionalnom nivou programa razvoja e-Uprave kroz transfer iskustava i najboljih rešenja zemalja članica EU. Na taj način bi se kompletirali temelji strategije razvoja informacionog društva u JIE: eSEE - institucionalnog okvira; bSEE – infrastruktura; ICT forum – podrška privatnog sektora i eGovernment centar – prenos znanja i prakse.

Jednu od preuzetih obaveza u okviru regionalne Agende Vlada Republike Srbije ispunila je oktobra 2006. godine usvajanjem Nacionalne strategije razvoja informacionog društva. Obaveza koja nije realizovana je osnivanje odgovarajućeg tela vlade ili ministarstva za razvoj informacionog društva. Pored toga na domaćem planu neophodno je delovati u sledećim prvcima: uključivati što širi krug aktera u razvoju informacionih tehnologija (najviše političko rukovodstvo, privatni i javni sektor, naučno-istraživačke krugove i dr.); izgraditi telekomunikacionu infrastrukturu; doneti pravnu regulativu i intenzivnije raditi na edukaciji i obuci kadrova.

> **Gordana Lazarević**, pomoćnik ministra za ekonomski odnose sa inostranstvom informisala je članove radne grupe o regionalnoj, odnosno višekorisničkoj komponenti novog prepristupnog instrumenta Evropske unije - IPA (Instrument for Pre-accession Assistance).

Novi objedinjeni finansijski instrument IPA obuhvata zemlje kandidate za članstvo u EU: Hrvatsku, Makedoniju i Tursku, kao i potencijalne kandidate: Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Srbiju, uključujući Kosovo u skladu sa Rezolucijom 1244

SBUN. Novi instrument je od 1. januara 2007.godine zamenio dosadašnje PHARE, SAPARD, ISPA i CARDS. U okviru IPA predviđeno je pet komponenti: 1) Pomoć transiciji i izgradnja institucija 2) Regionalna i prekogranična saradnja, 3) Regionalni razvoj, 4) Razvoj ljudskih resursa i 5) Ruralni razvoj. Za zemlje potencijalne kandidate, uključujući i Srbiju pristupačne su samo komponente 1 i 2. Za zemlje kandidate otvorene su sve komponente. Ukupna sredstva planirana za IPA u periodu 2007-2013. godina su 11 mldr. 565 mln. evra, a za prve tri godine oko 4 mldr. 119 mln. evra. Deset procenata se odvaja za regionalnu saradnju, što je za prve tri godine oko 401 milion evra. Uslov za korišćenje sredstava iz višekorisničkog dela IPA je učešće najmanje tri zemlje. Regionalna IPA finansiraće strukture u regionalnoj saradnji, kao što je Pakt za stabilnost JIE i novi Regionalni savet za saradnju koji će ga zameniti početkom 2008. godine, zatim saradnju u regionu u sledećim oblastima: razvoj infrastrukture, pravosudje i unutrašnji poslovi, razvoj unutrašnjeg tržišta, reforma svih delova javne uprave, podrška civilnom društву, obrazovanje, mlađi i istraživanja, tržišna ekonomija, nuklearna bezbednost i zaštita od radijacije i nazad, višekorisnički program obuhvata i finansiranje privremene međunarodne administracije na Kosovu i u Bosni i Hercegovini. U Beogradu će se 6. marta održati regionalni sastanak korisnika IPA instrumenta na kome će Evropska komisija predstaviti nacrt trogodišnjeg planskog dokumenta. Sredstvima regionalne komponente IPA upravlja Evropska komisija a koordinator za IPA instrument u Srbiji je Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom.

>**Anđelka Mihajlović**, predsednik NVO Ambasadori životne sredine predstavila je okvir regionalne saradnje u oblasti životne sredine. Međunarodna saradnja u ovoj oblasti, a pre svega među susedima, je imperativ zbog prekogranične prirode zaštite i unapređenja životne sredine. Osnov saradnje je niz širih multilateralnih i regionalnih konvencija i sporazuma. Posebno je važna pravna harmonizacija sa standardima i propisima Evropske unije. Izneta je ocena da se međunarodni dokumenti i sporazumi sporo i neefikasno sprovode na regionalnom nivou i da se ne koriste dovoljno mogućnosti saradnje. Regionalna saradnja se odvija u okviru Regionalnog programa obnove životne sredine u JIE (ReREP) čiji su osnovni ciljevi: izgradnja funkcionalnih institucija za zaštitu i unapređenje životne sredine i razvoj stabilnog i efikasnog političkog i pravnog okvira usklađenog sa standardima i vrednostima EU; jačanje uloge civilnog društva u otvaranju pristupa informacijama, procesu odlučivanja i jačanju svesti o pitanjima životne sredine; merljivo smanjenje nivoa zagađenja i efikasna regionalna saradnja po prekograničnim problemima u skladu sa obavezama u Procesu stabilizacije i pridruživanja.

Imajući u vidu veliki obim pravne regulative EU u oblasti životne sredine pokrenut je regionalni projekt ECENA koji treba da pomogne zemljama regiona JIE da zaštite životnu sredinu kroz efikasnu transpoziciju, implementaciju i sprovođenje pravne regulative EU, uključujući i jačanje inspekcijskih službi. Predviđen je budžet od 1 milion eura za period 2007-2009. godina. Problemi zaštite i unapređenja životne sredine uključeni su i u projekte prekograničnih susedskih programa sa Mađarskom, Rumunijom i Bugarskom.

Zaštita i unapređenje životne sredine je po svojoj prirodi multidisciplinarna i multisektorska problematika i zahteva sistemski strateški pristup. Aspekt zaštite životne sredine

trebalo bi da bude sastavni deo svih sektorskih politika, što podrazumeva kontinuirani razvoj sistema zaštite životne sredine. Svest o značaju zaštite životne sredine za stabilan dugoročni ekonomski razvoj i poboljšanje kvaliteta života građana nije dovoljno razvijena u većini zemalja regiona, uključujući Srbiju. Sistemski pristup problematici zaštite životne sredine je preduslov i za privlačenje i efikasno korišćenje finansijske pomoći. Imajući u vidu ograničenja i prepreke na konceptualnom i izvršnom nivou u većini zemalja regiona, uključujući i Srbiju, može se reći da se regionalna saradnja razvila do maksimalno mogućih kapaciteta. Prostor za njeno dalje unapređenje je otvoren ukoliko se obezbedi ujednačen pristup problematici životne sredine što podrazumeva postavljanje sektora životne sredine među prioritete razvoja i kontinuiranu izgradnju sistema zaštite životne sredine harmonizovanog sa globalnim i evropskim standardima i vrednostima.

Sumirajući mišljenja i sugestije iznete u prezentacijama i diskusiji, a imajući u vidu preporuke prvog sastanka Radne grupe o unapredjivanju političkog okvira za regionalnu saradnju, predlažu se sledeći zaključci i preporuke:

- Ekonomска saradnja u regionu znatno je napredovala i može se konstatovati da je region uz angažovanje EU i drugih međunarodnih partnera povezan intraregionalno i uklapljen u šire evropske procese u oblasti slobodne trgovine, energetike, transportne infrastrukture i unapređenja investicione klime. Najnoviji uspeh je potpisivanje novog CEFTA sporazuma krajem 2006. godine;
- Za jačanje konkurentnosti privrede Srbije, dugoročno gledano, potpisivanje CEFTE je značajno i trebalo bi prevazići trenutne probleme i prepreke za ratifikaciju i primenu Sporazuma;
- Potrebno je da se vladin i nevladin sektor više angažuju na informisanju i popularizaciji rezultata regionalne ekonomске saradnje i njihovog uticaja na život širih slojeva stanovništva. Potrebno je obezbediti razumevanje i podršku različitih zainteresovanih grupacija za realizaciju preuzetih obaveza, od kojih će neke u početnom periodu imati i negativne posledice za odredjene grupe građana (otpuštanja radnika, poskupljenja i sl.);
- Za dugoročno stabilan privredni rast neophodno je paralelno stimulisati korišćenje informacionih i komunikacionih tehnologija i intenzivno graditi informaciono društvo. Zemlje JIE, uključujući Srbiju, treba da iskoriste sve prednosti koje nudi informaciono društvo kako bi izbegle dalje produbljivanje digitalnog jaza sa EU i ostatkom sveta. Vlada Srbije treba da ispuni obaveze iz Regionalne agende za razvoj informacionog društva, uključujući i formiranje posebnog tela ili ministarstva za informaciono društvo;
- Formiranje nove vlade je prilika da se posveti veća pažnja oblastima koje su pokretači i garanti održivog rasta, kao što su obrazovanje, nauka i tehnološki razvoj, inovacije, informaciono društvo;
- Nivo informisanosti i svesti o značaju zaštite i unapređenja životne sredine za održivi ekonomski i socijalni razvoj i unapređenje kvaliteta života građana nedovoljan je. Vlada treba što pre da odredi zaštitu i unapređenje životne sredine kao razvojni prioritet i doneće integrisani program mera i akcija za koordiniranu izgradnju sistema zaštite i unapređenja životne sredine, uz jačanje nadležnih institucija.

III ZASEDANJE

NOVI SAD, 26. JUNA 2007. GODINE
SKUPŠTINA AP VOJVODINE

TEMA:

REGIONALNA SARADNJA U OBLASTI UNUTRAŠNJIH POSLOVA I PRAVOSUĐA

PREPORUKA

Na trećem sastanku Radne grupe za regionalnu saradnju sagledan je kompleks pitanja vezanih za unapređenje regionalne bezbednosti i slobode kretanja sa posebnim osvrtom na značaj napretka u ovim oblastima za građane Srbije.

Učesnike sastanka pozdravio je zamenik sekretara za lokalnu samoupravu Izvršnog veća AP Vojvodine Miodrag Jovović koji je, između ostalog, u vezi sa temom sastanka ukazao na probleme koji se na lokalnom nivou očekuju u sprovođenju obaveza iz Sporazuma o readmisiji, kao i koje je mere i aktivnosti neophodno blagovremeno preduzeti. Sastanak je vodio dr Aleksandar Popov, kopredsedavajući RG za regionalnu saradnju Konventa.

Radna grupa je razmotrila sledeće teme: problemi i izazovi implementacije sporazuma sa EU o viznim olakšicama i readmisiji; borba protiv organizovanog kriminala; saradnja ministarstava unutrašnjih poslova na nivou regiona; integrisano upravljanje granicom, kao i preduslove koje Srbija treba da ispuni za ulazak na belu šengensku listu. Uvodničari su bili: Sanja Mrvaljević, Kancelarija Vlade Srbije za pridruživanje EU; Brankica Grupković, Međunarodni centar za razvoj migracionih politika (ICMPD); Dražen Maravić i Dragoljub Filipović, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije i Gordan Velev, Grupa 484.

U uvodnim prezentacijama i diskusiji iznete su sledeće ocene, mišljenja i sugestije:

> **Saradnja zemalja regiona u oblasti borbe protiv prekograničnog organizovanog kriminala** jedan je od prioriteta u regionalnoj saradnji imajući u vidu značaj problema za ekonomski, politički, kulturni i društveni razvoj, kao i neophodnost šire saradnje u smanjenju i eliminisanju organizovanog kriminala (nelegalna trgovina drogom, oružjem, ljudima, pranje novca, krijumčarenje migranata). Zemlje regiona, uključujući i Srbiju, sprovode niz međunarodnih strateških dokumenata, od UN Konvencije protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, evropske bezbednosne strategije, Solunske agende, regionalnih konvencija i sl. Srbija je u specifičnom položaju u regionu, posebno kad su u pitanju neki vidovi organizovanog kriminala kao što je nezakonita trgovina drogom (u centru tranzitnih ruta) ili oružjem (posledice ratova i oružanih sukoba), što podrazumeva kompletiranje zakonskog okvira i mehanizama za sprovođenje, kao i saradnju sa međunarodnim specijalizovanim agencijama i organizacijama. Jedna od obaveza prema Solunskoj agendi je saradnja sa Europolom, ali preduslov je usvajanje kompletne legislative o zaštiti podataka o ličnosti u skladu sa

međunarodnim standardima što u Srbiji još uvek nije kompletirano. Takodje, potrebno je na nacionalnom nivou doneti odgovarajuća strateška dokumenta, kao što je na prvom mestu Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala i odgovarajući akcioni planovi. Neophodno je da civilni sektor bude u većoj meri uključen u borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, na šta su se, između ostalog, obavezali ministri unutrašnjih poslova i pravde na svom godišnjem sastanku 2004. godine, kao i daleko veća transparentnost rada državnih organa. Efikasna borba protiv svih vidova organizovanog kriminala tesno je povezana sa ispunjavanjem uslova za belu šengen listu.

>**Potpisivanje sporazuma sa EU o viznim olakšicama i readmisiji** očekuje se u septembru o.g. a njihovo stupanje na snagu 1. januara 2008. godine. Zajedničko zalaganje zemalja regionala, intenzivirano u pripremama i posle Solunskog samita, kao i preduzimanje niza koraka na regionalnom i nacionalnom nivou u oblastima komplementarnim sa viznom problematikom, doprineli su da EU donese odluku o pregovorima za zaključivanje ovih sporazuma i da najavi spremnost da razgovara o procesu liberalizacije. Sporazum o viznim olakšicama koji bi za značajan broj građana Srbije trebalo da znači brže, jednostavnije i jeftinije dobijanje viza, važan je kao prelazna faza ka potpunoj liberalizaciji viznog režima sa zemljama EU. Od implementacije ovog Sporazuma, a posebno Sporazuma o readmisiji, zavisiće dinamika procesa liberalizacije viznog režima. Sprovodenje Sporazuma o readmisiji zahteva niz mera i aktivnosti uključujući izradu strategije za reintegraciju povratnika sa akcionim planom. S obzirom na probleme koji se mogu očekivati, posebno na nivou lokalnih samouprava i značajna sredstva koja treba obezbediti, očekuje se pomoć Evropske unije.

>Za građane Srbije od posebnog značaja je potpuno ukidanje viza sa zemljama EU, odnosno stavljanje na **belu šengensku listu**¹. Istaknuto je da je neophodno da državni organi u saradnji sa civilnim sektorom sistematski preduzimaju mere koje je potrebno ispuniti. Uslovi za prelazak na belu šengensku listu su poznati i potrebno je koordinirano i organizovano delovanje u tom pravcu. Iz iskustva drugih zemalja regionala, na primer, Rumunije i Bugarske poznato je šta i kako treba preduzimati ako za to postoji politička volja i želja da se deluje za dobrobit građana. Uslovi za ulazak na belu šengensku listu podrazumevaju donošenje zakonskog okvira i razvoj kapaciteta za efikasno funkcionisanje viznog sistema (sigurne putne isprave i izdavanje viza prema standardima EU), efikasnu kontrolu granica (civilna kontrola, tehnički i kadrovski kapaciteti, koordinacija službi), izgradnju sistema azilantske zaštite i readmisiju, kao i unapređenje regionalne saradnje i saradnje sa EU. Neophodno je usvojiti i obezbediti implementaciju niza zakona, između ostalih o ličnoj karti, o putnim ispravama, o strancima, o nadzoru državne granice, o azilu, o agenciji za borbu protiv korupcije i druge, kao i ubrzati primenu postojećih relevantnih zakonskih propisa. Planirano je da Skupština Srbije do kraja o.g. usvoji neophodne zakone, a da se tokom 2008. godine obezbedi njihova implementacija što iziskuje značajna finansijska sredstva.

¹ - Od zemalja Zapadnog Balkana jedino građani Hrvatske mogu bez viza da putuju u zemlje Šengena

>**Strategija integrisanog upravljanja granicom Srbije** doneta je januara 2006. godine i izrađena je na osnovu smernica EU, šengenskih standarda, međunarodnih konvencija i drugih relevantnih dokumenata. Cilj je da se obezbedi granica koja je otvorena za ljudе i robe, ali kontrolisana za kriminalce. Noseći stubovi integrisanog upravljanja granicom su a) koordinacija i saradnja unutar graničnih službi, b) između nadležnih službi i c) međunarodna saradnja. Na graničnim prelazima prisutno je vise službi: granična policija, carina, veterinarska inspekcija i fitosanitarna inspekcija što podrazumeva međusobnu koordinaciju i saradnju, funkcionalan sistem informisanja i komunikacije kako bi se procedure efikasno obavljale i bitne informacije bile dostupne svim zaposlenim licima. Kod integrisanog upravljanja granicom precizno su utvrđene procedure za različite situacije (prelazak radiaktivnog materijala, zaštita od ptičjeg gripa i sl.) što zahteva posebnu obuku ljudi.

Istaknuto je da je saradnja zemalja regiona Jugoistočne Evrope u oblastima pravosuđa i unutrašnjih poslova značajnim delom inicirana i podržana pod okriljem Pakta za stabilnost JIE, a nastaviće se kao jedan od prioriteta novog Regionalnog saveta za saradnju.

Sumirajući mišljenja i sugestije iznete u prezentacijama i diskusiji, a imajući u vidu preporuke prvog satanka Radne grupe o unapređivanju političkog okvira za regionalnu saradnju, predlažu se sledeći zaključci i preporuke:

- Za stabilnost i razvoj čitavog regiona, kao i za svaku državu pojedinačno, od posebnog je značaja napredak i poštovanje evropskih i međunarodnih standarda u oblasti bezbednosti, slobode kretanja i pravosuđa. Može se konstatovati da je regionalna saradnja znatno napredovala uz angažovanje EU i drugih međunarodnih partnera, ali je neophodno na nacionalnom, bilateralnom i multilateralnom planu ubrzati kompletiranje strateškog i zakonskog okvira kao i izgradnju potrebnih institucija i efikasnih mehanizama operativne saradnje nadležnih službi zemalja regiona, posebno u borbi protiv svih vidova organizovanog kriminala. To treba da prati jačanje administrativnih kapaciteta, programi obuke i permanentnog stručnog usavršavanja kadrova za nove poslove.
- Saradnja nadležnih državnih institucija sa civilnim društvom u ostvarivanju reformi i evropskih normi i standarda u oblastima kao što su borba protiv organizovanog kriminala i korupcije, upravljanja i kontrole granice, viza azila i migracija preduslov su za izgradnju trajno funkcionalnih sistema u ovim oblastima. Civilni sektor treba institucionalno da bude uključen u sve faze pripreme, donošenja i implementacije odgovarajućih strateških i pravnih dokumenata.
- Pitanja vezana za bezbednost, slobodu kretanja i pravnu sigurnost su od izuzetnog značaja za sve građane Srbije i od državnih organa se očekuje veća transparentnost u radu i informisanje šire javnosti o aktivnostima koje preduzimaju u cilju stvaranja uslova za dostojanstven i siguran život. Posebno je značajno da se sve političke snage i institucije zakonodavne, izvršne i sudske vlasti maksimalno angažuju da građani Srbije mogu slobodno da putuju u zemlje Evropske unije.

IV ZASEDANJE

NIŠ, 26. OKTOBAR 2007. GODINE

REGIONALNI CENTAR ZA PROFESIONALNI RAZVOJ

TEMA:

BILATERALNI ODNOSI SA SUSEDIMA

PREPORUKA

Na četvrtom zasedanju Radne grupe „Regionalna saradnja“, Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji razmatrani su bilateralni odnosi Srbije sa susedima. Zasedanje je održano u Nišu, u prostorijama Regionalnog centra za profesionalni razvoj i imalo je za cilj da okupi, pored članova radne grupe, sve zainteresovane predstavnike interesnih grupa iz regionala južne Srbije: predstavnike Regionalne privredne komore, Načelnika Nišavskog okruga, Univerziteta u Nišu, lokalnih medija i organizacija civilnog sektora.

Sastanak je počeo prezentacijom brošure „Regionalna saradnja za razvoj i evropsku integraciju“, koju je izdao Evropski pokret u Srbiji a čiji je autor dr Jelica Minić, predsedavajuća radne grupe Regionalna saradnja. Ova brošura daje pregled svih regionalnih inicijativa i polja saradnje na Balkanu od parlamentarne saradnje i trgovine do bezbednosti, saobraćaja i životne sredine.

Nakon predstavljanja publikacije, radna grupa je razmotrila sledeće teme: značaj ugovorne osnove odnosa sa susedima i regionalno sagledavanje problematike povratka izbeglica. Uvodničari su bili: Milan Simurdić, član Foruma za međunarodne odnose i Vladimir Petronijević, programski direktor Grupe 484. Sastanak je vodila dr Jelica Minić, predsedavajuća RG Regionalna saradnja.

U uvodnim prezentacijama i diskusiji iznete su sledeće ocene, mišljenja i sugestije:

- g. Simurdić je dao pregled ugovornih odnosa Srbije sa susednim zemljama. Uz napomenu da zajednički problemi traže zajednička rešenja, istaknut je značaj Ugovora u bilateralnim odnosima jer nude stabilnost i predvidljivost. Ugovori su važni i zbog činjenice da održavaju stalnost međudržavnih odnosa bez obzira na promenu političkih elita.
- Istaknuto je da bi trebalo što pre ugovorno regulisati odnose sa Crnom Gorom sa kojom je potpisana samo multilateralni sporazum - CEFTA.
- Preporuka je da treba što pre sklopiti Sporazum o saradnji u oblasti sprečavanja prirodnih katastrofa sa Makedonijom i Bugarskom.
- Iskustvo govori da predstavnici lokalne zajednice u pograničnim oblastima mogu bolje uočiti probleme, a inicijative koji oni pokrenu imaju posebnu težinu u bilateralnim odnosima. Preporuka je da državni organi pruže veću i sistemsku podršku kad kod je to moguće predstavnicima lokalnih zajednica.

- Iako je „Sarajevska deklaracija“ potpisana još 31. januara 2005. sa ciljem da BiH, Hrvatska i Srbija izrade regionalnu matricu rešenja izbegličkih pitanja, ovaj plan nije sproveden.
- U okviru kompleksa izbegličkih pitanja dva se izdvajaju kao veoma važna: pitanje konvalidacije radnog staža i pitanje stanarskog prava. Preporuka je da se sproveđe jedna koordinirana akcija tima pravnika pred Evropskim sudom pravde u Strazburu koji bi vratio pažnju evropske javnosti na ova značajna pitanja i probleme.
- Preporuka učesnika zasedanja je da se intenzivira saradnja između Srbije i Makedonije i da nadležni državni organi, u tom cilju, oforme mehanizme za podsticanje privatnog sektora i organizacija civilnog društva, budući da Evropska unija nije odvojila posebna sredstva jer nijedna od ove dve zemlje još uvek nije članica EU.
- Preporuka je da treba blagovremeno reagovati na svaku promenu viznog režima sa susedima, jer vizni režim ima direktni uticaj na razvoj pograničnih opština i regiona.
- Mišljenje predstavnika lokalnih vlasti je da su problemi izbeglica i interna raseljenih lica dočekani nespremno. Poučeni iskustvom, sada bi trebalo organizovano pristupiti procesu reintegracije povratnika iz Zapadne Evrope, čim Sporazum o readmisiji stupi na snagu.
- Treba uspostaviti koordinaciju svih pojedinačnih projekata organizacija civilnog društva i aktivnosti republičkih organa kao i oformiti tim stručnjaka koji bi se bavili ovom problematikom.
- Treba adekvatno iskoristiti „Povratnički fond“ Evropske unije koji finansira pojedinačne projekte reintegracije povratnika.
- Treba uspostaviti saradnju sa Ministarstvom unutrašnjih poslova koje bi zajedno sa predstvincima zainteresovanih interesnih grupa za ovu problematiku učinio sve napore da se iznađe adekvatno rešenje da informacije o povratnicima budu dostupne Centrima za prihvatanje povratnika.
- Treba blagovremeno uključiti u rad na reintegraciji povratnika i Centre za socijalni rad i Nacionalne službe za zapošljavanje. Na povratnike treba gledati kao na dobitak za naše društvo.
- Preporuka je da što pre obezbedi institucionalni a pre svega zakonski okvir – Zakon o decentralizaciji kako bi se i privredno i kulturno razvijala prekogranična saradnja. Napomena je i da se Strategija regionalnog razvoja ne implementira adekvatno.
- Organizacije civilnog društva i lokalne vlasti treba blagovremeno konsultovati pri izradi Godišnjih operativnih planova resornih ministarstava, kako bi se poboljšao sistem poverenih poslova i sistem transfera sredstava.

Radna grupa „Pravosuđe, slobode i bezbednost“ se tokom svojih zasedanja bavila pitanjima unutrašnjih poslova i bezbednosti, kao i problemima sa kojima se Srbija suočava u dostizanju bezviznog režima sa EU, borbe protiv organizovanog kriminala, i migracije, svim onim pitanjima iz ovih oblasti koje se postavljamaju kao preduslov za članstvo u EU.

Predsedništvo radne grupe čine:

- **Dražen Maravić**, predsedavajući
Ministarstvo unutrašnjih poslova, Biro za međunarodnu saradnju i evropske integracije, šef Biroa
- **Vladimir Petronijević**, kopredsedavajući,
Grupa 484, Pravni savetnik
- **Vojkan Tomić**, kopredsedavajući,
Narodni poslanik
- **Vladimir Todorović**, Interni stručnjak,
Pravni forum

08.12.2006. godine - Prvo zasedanje radne grupe Pravosuđe, slobode i bezbednost

08.12.2007. godine - Drugo zasedanje radne grupe Pravosuđe, slobode i bezbednost

IZASEDANJE

8. DECEMBAR 2006, BEOGRAD

DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:

VIZE, MIGRACIJE I BORBA PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

PREPORUKA

Na prvom sastanku radne grupe Pravosuđe slobode i bezbednost razmatrani su problemi koji se javljaju kao prepreka za dostizanje bele Šengen liste za građane Srbije, kao i oni koje je potrebno prevazići u borbi protiv organizovanog kriminala.

U uvodnom izlaganju posebna pažnja je posvećena Sporazumu o readmisiji sa Evropskim unijom, koji u trenutku održavanja sastanka nije bio parafiran, i tu su predstavljene glavne tačke u dotadašnjim pregovorima, kao i problemi koji su se javljali. Posebno je istaknut značaj Sporazuma kao prvog koraka ka Beloj Šengen listi, tj. bezviznom režimu za građane Republike Srbije. Posebno je razmatran problem readmisije kao procesa, i sposobnosti i kapaciteta Srbije da ispuni ono što je Sporazumom preuzela kao obavezu. Takođe su predstavljeni glavni problemi integrisanog upravljanja granicama, ali i borbe protiv organizovanog kriminala. Posebno je stavljen naglasak na ove teme, kao veoma značajne, kako za Republiku Srbiju na putu ka Evropskoj uniji, tako i za građane.

Kako bi se postigli ovi ciljevi, neophodno je ispuniti određene preduslove, kako za bezvizni režim, tako i za uspešniju borbu protiv organizovanog kriminala. Kroz diskusiju svih učesnika radne grupe, došlo se do zaključka da bi sledeći koraci bili neophodni:

- Upotpuniti zakonski okvir, potpisivanjem Sporazuma o readmisiji sa Evropskom unijom, i na taj način zameniti postojećih 15 bilateralnih sporazuma sa 17 zemalja. Takođe, usvojiti i ostale zakone, kao što su Zakon o granici i Zakon o stranim državljanima, i doneti ostale podzakonske akte koji su potrebni da bi se sproveli svi relevantni zakoni.
- Napraviti institucionalni okvir i izgraditi kapacitete potrebne za ispunjenje obaveza koje proističu iz Sporazuma o readmisiji. Tu se pre svega želi istaći neophodnost usvajanja Strategije za reintegraciju povratnika po Sporazumu o readmisiji, i izgradnja prihvavnog centra za njih, za šta je predviđena finansijska pomoć od strane Evropske unije.
- Rešiti problem azilanata, i to kroz izgradnju prihvavnog centra za azilante, koji se trenutno smeštaju u pritvor, za šta je takođe obezbeđena finansijska pomoć UNHCR-a.
- Nastaviti rad na uspostavljanju integrisane kontrole granica, i pri tom posebno obratiti pažnju na tehničko opremanje graničnih prelaza.

- Promeniti postojeće obrasce pasoša, i uvesti nove, koji su u skladu sa standardima Evropske unije.
- Ojačati kapacitete organa Ministarstva unutrašnjih poslova koji se bave pitanjem borbe protiv ilegalnih migracija,
- Posebno obratiti pažnju na etnički sastav povratnika obuhvaćenih Sporazumom o readmisiji, radi njihove reintegracije po povratku. Takođe, raditi na rešenju pitanja povratnika koji imaju prebivalište na Kosovu i Metohiji, kao i na rešenju pitanja Roma, koji nemaju prebivalište. Pri tom, voditi računa o poštovanju njihovih ljudskih prava tokom samog postupka.
- Posebno istaći političku volju i spremnost za ispunjenje ovih obaveza, i u tom smislu obratiti pažnju na informisanje građana o svim ovim pitanjima i njihovom značaju kako za državu, tako i za njih.

II ZASEDANJE

BEOGRAD, 22. NOVEMBAR 2007

DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:

DOLAZAK SRBIJE NA BELU ŠENGEN LISTU

PREPORUKA

Na drugom sastanku radne grupe Pravosuđe slobode i bezbednost, u uvodnom delu, predstavljeni su rezultati koje je Srbija do sada ostvarila na putu ka Beloj Šengen listi. Sporazum o viznim olakšicama sa Evropskom unijom je ratifikovan, i on predstavlja prvi korak ka uspostavljanju bezviznog režima za građane Republike Srbije. Prognoza je da će pregovori o stupanju Srbije na Belu Šengen listu početi za vreme Slovenskog predsedavanja, tokom kojih će biti utvrđeni koraci koji očekuju Srbiju na tom putu. Pitanju readmisije i pitanju kontrole državne granice je tokom zasedanja posvećena posebna pažnja.

Pitanje readmisije i bezbednosti dokumenata su pitanja koja su najčešće postavljana tokom pregovora sa Evropskom komisijom. Pitanje readmisije je od ogromnog značaja, ali tokom pregovora o zaključenju Jedinstvenog sporazuma o readmisiji, država Srbije je posebno insistirala na reintegraciji povratnika, da bi se izbegla sekundarna migracija. Značajan pomak je napravljen u uspostavljanje novog institucionalnog okvira za reintegraciju povratnika. Tu posebnu ulogu imaju Služba za ljudska i manjinska prava i Ministarstva za rad i socijalnu politiku, i sledeći korak koji se očekuje je formiranje tela koje će se baviti koordinacijom rada na reintegraciji povratnika, a takođe se očekuju koraci Evropske unije za finansijsku podršku reintegracije.

U januaru mesecu, je u potpunosti završen proces demilitarizacije državne granice, što takođe predstavlja značajan pomak. Stvorena je nova struktura granične policije, i pojačane su aktivnosti u borbi protiv ilegalnih migracija i trgovine ljudima.

Uz dosadašnje dobre rezultate, ne treba zanemariti činjenicu da je pred Srbijom još uvek dugačak put do Bele Šengen liste. Radi toga, članovi radne grupe su usvojili sledeće preporuke za unapređenje celog procesa:

- Upotpuniti zakonski okvir, usvajanjem Zakona o strancima, Zakona o azilu, kao i potpuna implementacija svih relevantnih zakona.
- Neophodnost usvajanje tzv. „Mape puta“ ka Beloj Šengen listi, kako bi se precizno utvrdili koraci koji čekaju Srbiju.
- Potreba za povećanom saradnjom i koordinacijom između države i nevladinog sektora u projektima koji se bave reinintegracijom povratnika, radi njihovog boljeg i potpunijeg vraćanja u društvo.

- Uspostavljanje humanog i praktičnog pristupa u procesu reintegracije povratnika, sa ciljem da se i njihove kako potrebe tako i mogućnosti uzmu u obzir, i da se njihova praktična znanja iskoriste i stave u funkciju.
- Informisanje javnosti o svim pitanjima koja su vezana za pitanja readmisije, reintegracije, ilegalnih migracija, i trgovine ljudima. Uz to, neophodna je i povratna informacija građanima o tome šta je država do sada uradila, i koji su njeni budući koraci, radi celovite informisanosti građana.

III ZASEDANJE

BEOGRAD, 22. NOVEMBAR 2007
DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:

BORBA PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

PREPORUKA

Borba protiv organizovanog kriminala predstavlja jedan od prioriteta Srbije ustanovljenih Evropskim partnerstvom. Srbija je u ovoj oblasti preduzela značajne korake. Institucije za borbu protiv organizovanog kriminala su oformljene i funkcionišu. Evropska unija pruža punu podršku ovim reformama, kako u materijalnom pogledu, tako i u transferu znanja. U prethodnom periodu kapaciteti policije su značajno podignuti kroz značajna materijalna ulaganja u tehničku opremljenost, i kroz obuku kadrova. Ovo je rezultiralo većim stepenom efikasnosti, ali takođe i uočavanjem problema: strukturalne neprilagođenosti drugih organa, koji nemaju kapaciteta da isprate rezultate policije u borbi protiv organizovanog kriminala. Radi svega navedenog, kao i radi budućeg napredovanja i unapređenja svih organa uključenih u borbu protiv organizovanog kriminala, članovi radne grupe su se saglasili oko sledećih preporuka, upućenih državnim institucijama, nevladinom sektoru, stručnoj javnosti, i svim ostalim zainteresovanim stranama:

- Borba protiv organizovanog kriminala i u narednom periodu treba da ostane jedan od prioriteta Republike Srbije.
- Veća angažovanost svih državnih struktura na boljoj implementaciji međunarodnih standarda i konvencija, koji su ratifikovani, ali se još uvek ne primenjuju u praksi.
- Upotpuniti zakonski okvir za borbu protiv korupcije, pre svega usvojiti nov ZKP, i ustanoviti tzv. tužilačku istragu. Pored toga, usvojiti i ostale neophodne zakone, kao što su Zakon o zaštiti ličnih podataka, Zakon o stepenu poverljivosti ličnih podataka, Zakon o oduzimanju imovine stečene kriminalnom delatnošću, itd.
- Oformiti Vladino telo koje bi upravljalo imovinom stečenom kriminalnom delatnošću, po njenom oduzimanju.
- Veću pažnju posvetiti prevenciji korupcije u pravosuđu.
- U većoj meri iskoristiti kapacitete nevladinog sektora u postupku donošenja zakona, kao i u postupku vršenja istraživanja radi ustanovljavanja prioriteta u procesu reformi.

Radna grupa „Kapital i usluge“ se tokom svog rada usko stručnim temama, koje su značajne za proces tranzicije u kome se Srbija trenutno nalazi, kao i za proces privatizacije, privlačenja stranih investicija, razvoj privatnog preduzetništva kroz mala i srednja preuzeća, kao i razvoj bankarskog sektora. Učesnici u diskusijama: profesori ekonomskih fakulteta u Srbiji, predstavnici stručnih udruženja, nevladinih organizacija, kao i nadležnih ministarstava, su kroz svoje diskusije stvorili predloge koji bi trebalo da omoguće najbrže ostvarivanje procesa transformacije privrede u Srbiji.

Predsedništvo radne grupe čine:

- **Gordana Lazarević**, predsedavajuća
Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom, Sektor za donacije i razvojnu pomoć, pomoćnica ministra
- **Dr Goran Pitić**, kopredsedavajući
Societe General Yugoslav Bank a.d
- **Prof. dr Dejan Erić**, interni stručnjak
Beogradska bankarska akademija, prodekan

20.11.2006. godine - Prvo zasedanje radne grupe Kapital i usluge

20.11.2006. godine - Prvo zasedanje radne grupe Kapital i usluge

IZASEDANJE

BEOGRAD, 20. NOVEMBRA 2006. GODINE
DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:

KRETANJE KAPITALA I RAZVOJ FINANSIJSKOG TRŽIŠTA

PREPORUKA

>Uložiti dodatne napore ka **jačanju institucija finansijskog sistema** i praktičnoj afirmaciji principa nezavisnosti i odgovornosti u njihovom radu. Pre svega:

- Narodne Banke Srbije - neophodno je izboriti se za princip kredibiliteta institucija i personalne odgovornosti izabranog rukovodstva. Rukovodstvo mora odgovarati za politike koje sprovodi u skladu sa svojim zakonskim ovlašćenjima i merenjem efekata nezavisnog rukovođenja, a pod uticajem političkih pritisaka ili zbog promene sastava Vlade;
- Komisije za hartije od vrednosti koju je potrebno ojačati ljudskim i materijalnim resursima. Pokrenuto je pitanje poštovanja propisa i donošenja odgovarajućih finansijskih planova kako bi se preko nadzornih organa mogli pratiti rezultati rada ove Komisije;
- Agencije za osiguranje depozita – značajno je ojačati kao centralnu instituciju u afirmaciji poverenja u bankarski sistem i založiti se za konzistentno povećanje visine osiguranih depozita kako bi se podstakla štednja stanovništva;
- Antimonopolske komisije – ojačati i afirmisati njen rad, u svetlu novih zakonskih rešenja u oblasti kupovine i integracije privrednih i finansijskih subjekata.

>**Razvoj novih finansijskih instrumenata** – kroz brže izmene zakonske regulative. Konkretni predlozi odnose se na Zakon o javnim skladištima čije usvajanje bi stvorilo mogućnost uspostavljanja skladišnice kao vrlo kvalitetnog finansijskog instrumenta kojim bi se moglo trgovati kako na robnim, tako i finansijskim tržištima i koja bi direktno doprinela razvoju tržišta finansijskih derivata u Srbiji; kao i na dalje promene Zakona o deviznom poslovanju koje bi trebalo da dovedu do većeg stepena slobode u protoku kapitala i stvaranja novih finansijskih instrumenata sa deviznom podlogom. Takođe, postoje osnove za dalji razvoj hartija od vrednosti koje bi emitovali lokalni organi vlasti (Municipalne obveznice), hartije na bazi oživljavanja procesa osiguranja hipotekarnih kredita (Hipotekarne hartije od vrednosti), instrumenti koje bi emitovali investicioni fondovi, itd. Razvoj novih finansijskih instrumenata bi povoljno delovao na dalji razvoj finansijskog tržišta i ukupni finansijski sistem Srbije.

>**Aktivniju vezu Parlamenta i javnosti** sa stručnjacima i regulatornim institucijama iz oblasti finansija. Naglašen je značaj poboljšavanja ekonomskog i specifičnog finansijskog obrazovanja mladih i u tom smislu je potrebno izvršiti promene u programima obrazovnih institucija, koji se moraju brže prilagođavati specifičnim

zahtevima finansijskih i bankarskih institucija. Posebno je istaknut značaj sertifikacije i uključivanja dodatnog obrazovanja veća zaposlenih u njihov obrazovni kurikulum, jer obrazovanje mora postati trajno tokom celog perioda radnog angažovanja da bi se mogla podići konkurentnost ali i plate zaposlenih po osnovu stečenih novih znanja. Usled specifičnosti obrazovnog sistema u prethodnom periodu evidentiran je nizak nivo stručnih znanja i kompetencija onih koji treba da predlažu i usvajaju nove sistemske zakone iz oblasti finansija. Zbog nepostojanja trajnog dijaloga državnih i parlamentarnih struktura sa stučnjacima iz finansijske oblasti uočavaju se brojne neusaglašenosti između pojedinih zakona koje stvaraju probleme kako u sprovođenju zakona tako i u svakodnevnom radu institucija. Uvođenjem ocene efekata promene zakona kao sastavnog dela procesa njihovog usvajanja i praćenjem efekata njihove primene (uvođenje indikatora realizacije) ovi problemi bi se brže i lakše identifikovali i otklanjali. Iz tih razloga, neophodna je bliža saradnja stručne ekspertske javnosti i nadležnih Skupštinskih odbora zaduženih za donošenje zakona iz oblasti finansija.

>**Liberalizaciju kapitalnih računa** – povezano sa promenama Zakona o deviznom poslovanju, što bi omogućilo ubrzanje u tokovima kapitala u oba smera – ka i iz Srbije. Na taj način bi se otvorile nove alternative za investiranje finansijskim institucijama iz Srbije i njihovu veću kapitalizaciju, a takođe dobili bi još jedan dodatan mehanizam za delovanje centralne banke u segmentu regulacije monetarnih agregata. Ova mera bi značajno doprinela i daljem regionalnom povezivanju i jačanju finansijskog potencijala svih zemalja u regionu.

>**Informisanje** – veliki broj problema na domaćem finansijskom tržištu je posledica nepoštovanja procedura otkrivanja i javnog objavljivanja podataka (disclosure). Kao direktnu posledicu imamo prisutnu pojavu asimetrične informisanosti kod investitora što može uzrokovati najmanje još dve negativne pojave – negativne selekcije i moralnog hazarda. U sprečavanju tih pojava ključ je podizanje i poštovanje evropskih i svetskih standarda finansijskog izveštavanja i javnog objavljivanja svih finansijskih izveštaja i relevantnih podataka neophodnih za donošenje investicionih odluka. Konkretni predlozi: javno obaveštavanje o svim transakcijama na berzi, afirmisanje analitičkih izveštaja i obavezno kvartalno ili najmanje polugodišnje ažuriranje prospekata i izveštaja svih emitentata hartija od vrednosti, razvoj rejting agencija i usluga rejtingovanja finansijskih instrumenata i emitentata.

>**Zaštitu konkurenčije i potrošača** – jedan od pravaca delovanja u cilju podsticanja visokog nivoa konkurenčije na sektoru finansijskih usluga.

>**Razvoj Beogradske berze** – doživela značajne promene i pokazala visok stepen fleksibilnosti. Preuzela centralno mesto kao vodeća institucija tržišta kapitala. Treba ojačavati njenu ulogu uz sagledavanje mogućnosti za regionalno povezivanje sa ostalim berzama. U ostvarivanju tog cilja neophodno je raditi i na usaglašavanju i harmonizaciji zakonskih propisa, sistema plaćanja, kliringa i saldiranja kako bi se različite vrste rizika svele na najmanju moguću meru.

>**Fiksalni podsticaji** – Mere fiksalne politike ne podstiču u dovoljnoj meri razvoj sektora finansijskih usluga. Kao konkretan i ugentan predlog ističe se potreba ukidanja poreza na apsolutna prava u iznosu od 0,3% koji opterećuje svaku finansijsku transakciju. Razmotriti mogućnost izmena i drugih fiskalnih propisa koji dotiču funkcionisanje tržišta kapitala kako bi se podstakao njegov razvoj.

>**Edukacija** – Podizanje nivoa znanja iz oblasti finansija i finansijskih tržišta na svim nivoima. Podizanje standarda edukacije na nivo „minimalnog nivoa kompetencija“. Prihvatanje najviših svetskih i evropskih standarda u edukaciji pojedinih zvanja. Ukipanje monopolja u obrazovanju za sticanje pojedinih zvanja (broker, investicioni savetnik, portoflio menadžer, interni revizor, ovlašćeni računovodja). Saradnja sa međunarodnim institucijama u ovoj oblasti.

II ZASEDANJE

BEOGRAD, 24. APRIL 2007.
EVROPSKI POKRET U SRBIJI

TEMA:

PRIVATIZACIJA I STVARANJE POVOLJNE KLIME ZA STRANE DIREKTNE INVESTICIJE

PREPORUKA

1. Pokušati ispoštovati zakonski rok za kompletiranje privatizacije preduzeća sa društvenom svojinom do kraja 2007. godine – bilo kroz prodaju, bilo kroz stečaj. Ne sme se dopustiti dalje nagomilavanje troškova održavanja gubitaka ovog sektora pošto je sa društvenog stanovišta neprihvatljivo.
2. Posvetiti posebnu pažnju privatizaciji javnih preduzeća. Identifikovano je više problema, kao što su:
 - Kontrola budžeta lokalnih samouprava u čijem vlasništvu se nalazi veliki broj ovih preduzeća
 - Nepostojanje jasne strategije razvoja i programa restrukturiranja
 - Nepostojanje kvalitetnog menadžmenta i obrazovanih menadžera
 - Relativno spore promene u sferi obrazovanja poslovnih ljudi i nepostojanje sistema permanentnog obrazovanja
3. Aktivnije praćenje postprivatizacionih procesa i po potrebi raskidanje ugovora o prodaji gde novi vlasnik nije ispoštovao ugovorne obaveze.
4. Stvaranje povoljne klime za strane direktne investicije nije isključivo ekonomsko pitanje. Neophodno je uložiti napore na smanjivanju političkog rizika koji utiče na visok rizik zemlje (country risk). Pored toga puno treba učiniti i na izgradnji infrastrukture, rešavanju pitanja građevinskog zemljišta i pojednostavljanje procedura dobijanja urbanističkih uslova i građevinskih dozvola.
5. Aktivnija uloga svih na privlačenju velikih i poznatih kompanija koje bi kao lideri u svojim oblastima ohrabrili ulazak drugih igrača.
6. Jačanje institucija tržišta kapitala, javnosti i transparentnosti poslovanja, kao i podizanje standarda finansijskog izveštavanja.
Afirmitisanje pozitivnih primera i prakse poštovanja visokih standarda korporativnog upravljanja.

Na zasedanjima radne grupe „Robe“ članovi radne grupe – profesori univerziteta, predstavnici Privredne komore Srbije, zainteresovanih ministarstava, Zavoda za statistiku, sindikata, instituta i nevladinih organizacija, su tokom diskusija doneli zaključke i preporuke koje se tiču slobodnog protoka robe, carinske unije, i konkurentnosti naše robe na tržištu EU.

Predsedništvo radne grupe čine:

- **Vlatko Sekulović**, predsedavajući
Ministarstvo za ekonomске odnose sa inostranstvom, zamenik ministra
- **Marko Paunović**, kopredsedavajući
Centar za liberalno demokratske studije, izvršni direktor
- **Dr Predrag Bjelić**, interni stručnjak
Ekonomski fakultet u Beogradu, docent
- **Sanja Jelisavac**, interni stručnjak
Institut za međunarodnu politiku i privredu

19.04.2007. godine - Drugo zasedanje radne grupe Roba

28.11.2007. godine - Četvrti zasedanje radne grupe Roba

IZASEDANJE

BEOGRAD, 12. DECEMBRA 2006.

DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:

CEFTA 2006 I PROTOK ROBE NA PROSTORU JUGOISTOČNE EVROPE

PREPORUKA

Nakon godinu dana pregovora Srbija 19. decembra 2006. godine, na sastanku premijera u Bukureštu, potpisuje CEFTA 2006, dok je ratifikacija predviđena za mart - jun 2007. godine. U diskusiji, u kojoj je učestvovala većina članova Radne grupe «Roba», izneta su različita mišljenja, ideje i sugestije o prioritetima Srbije u budućoj saradnji u okviru CEFTA 2006. Na osnovu njih Radna grupa «Roba» Nacionalnog konventa o EU donosi sledeću preporuku:

- Integrativni procesi na području Jugoistočne Evrope su veoma značajni i ulazak u CEFTA 2006 je još jedan korak koji vodi našu zemlju bliže ulasku u Evropsku uniju. Značaj CEFTA 2006 treba istaknuti posebno sa aspekta privrede zemalja regiona, budućeg privrednog rasta, privlačenja stranih direktnih investicija i sl. Ovaj proces, da bi imao smisla i bio uspešan, mora biti sveobuhvatan odnosno obuhvatiti sve zemlje u regionu.
- Srbija mora biti aktivan učesnik, aktivno raditi na pronalaženju rešenja koja joj odgovaraju u odnosima sa drugim državama, slati predloge drugim državama, rešavati otvorena pitanja, učestvovati u dijalogu, razvijati dobrosusedsku saradnju, a posebno razvijati privrednu saradnju.
- Duvanska industrija je značajna privredna grana i u Srbiji i u zemljama regiona, sa praksom zaštite domaćih proizvođača, potrošači duvanskih proizvoda su veliki poreski obveznici, a proizvodnja i prerada duvana zapošljava veliki broj stanovnika, delom u nerazvijenim regionima, ima velike investicije i slično. Međutim, CEFTA 2006 ne sme da stoji zbog duvanske industrije i sa političkog i sa ekonomskog stanovišta mora se ići napred. Potrebno je promeniti Zakon o duvanu kako bi se omogućilo domaćim proizvođačima da izdužu iz lokalnog tržišta i da krenu ka tržištu regiona, ukoliko to žele. Najbolje je izvršiti harmonizaciju tržišta cigareta na području CEFTA 2006 u smislu stvaranja transparentnog i fer tržišta.
- Što se tiče same primene sporazuma javlja se pitanje formiranja radne grupe za pojedine proizvode, eventualno formiranje podkomiteta za investicije.
- Problemi koje Srbija mora hitno rešavati su standardi i kvalitet proizvoda. Država treba da pokrene i podstakne preduzeća ka podizanju stepena kvaliteta i sertifikacije proizvoda. Napraviti opšti program sertifikacije.
- Opredeliti se za pravac harmonizacije u okviru CEFTA 2006, jer će se na kraju sve zemlje CEFTA 2006 regiona prilagoditi standardima i propisima Evropske unije. Srbija treba da nastavi rad na rešavanju svih otvorenih pitanja (primena zaštitnih

mera, Kosovo i Metohija, nafta i naftni derivati i duvanska industrija) putem dijaloga sa zainteresovanim stranama i pronalaženjem kompromisa.

- Proširiti postojeće mehanizme, pomoći domaćim preduzećima koja su u skladu sa pravilima Svetske trgovinske organizacije. U tom smislu, iskustvo SIEPA-e u sprovođenju takvih programa može biti dragoceno.
- Pokrenuti akciju da se omogući istovremena registracija novog proizvoda u svim zemljama CEFTA 2006 i da se na taj način zaštiti intelektualna svojina. Konkretno, u okviru CEFTA 2006 stvoriti sistem međunarodnog prijavljivanja i registracije proizvoda sa namerom da se njihova zaštita u više zemalja pojednostavi i učini ekonomičnijom. Cilj ovog sistema bi bio stvaranje mogućnosti da se, na osnovu jedne međunarodne prijave novog proizvoda, ostvari zaštita za taj proizvod u više zemalja odjednom.
- Država, a naročito Privredna komora i ostala udruženja, treba da obave veliki posao edukacije privrede i upoznavanja privrede sa pravilima CEFTA 2006 i STO, poznavanje propisa, režima za pojedine robe, standarda i sl. Potrebno je pomoći privredi u svim integracionim procesima i detaljno informisati sve zainteresovane, stvaranjem nekog oblika informacionog sistema. Osim toga potrebno je pravovremeno informisanje o državnoj politici kako bi se omogućio određeni period prilagođavanja privrede. Konkretno, dobro bi bilo da se na sajtu Carine, ili Ministarstva za ekonomske odnose sa inostranstvom, može naći kompletne carinske tarife Srbije i svih ostalih CEFTA 2006 zemalja sa dinamikom snižavanja u narednim godinama. To bi značajno pomoglo privredi uz relativno mali trošak.
- Radna grupa predlaže Vladi Republike Srbije da oformi odsek u Ministarstvu za ekonomske odnose sa inostranstvom koji će se isključivo baviti primenom ovog sporazuma u drugim zemljama potpisnicama i kome će se privreda moći direktno obraćati i prijavljivati sva ograničenja trgovine koja nisu u skladu sa Sporazumom, a koja druge zemlje potpisnice primenjuju na robu poreklom iz Srbije.

II ZASEDANJE

BEOGRAD, 19. APRIL 2007.
EVROPSKI POKRET U SRBIJI

TEMA:

KONKURENTNOST SRPSKE ROBE NA EVROPSKOM TRŽIŠTU

PREPORUKA

Nakon političkih promena 2001. godine dolazi do sproveđenja brojnih reformi, restrukturiranja velikih društvenih i državnih sistema, uspostavljanja makroekonomске stabilnosti i održivog i stabilnog privrednog razvoja, privatizacije preduzeća i početaka pridruživanja EU. Osim toga ovaj period karakterišu i brojna zakonska prilagođavanja u svim oblastima privrede i društva. U okviru drugog zasedanja Radne grupe «Roba», iznete su različite ideje o tekućoj liberalizaciji tržišta proizvoda i eventualnim prednostima srpske privrede na evropskom tržištu. Na osnovu njih Radna grupa «Roba» Nacionalnog konventa o EU donosi sledeću preporuku:

- U periodu posle 2001. godine izvršena je značajna deregulacija i liberalizacija cena i spoljnotrgovinskog poslovanja. Dalja trgovinska liberalizacija u Srbiji treba da ide u smeru postizanja održive liberalizacije.
- U izvozu, glavni spoljnotrgovinski partneri bili su: Italija, BiH i Nemačka, a u uvozu: Ruska Federacija, Nemačka i Italija. Pokrivenost uvoza izvozom jedva premašuje polovicu. Imajući u vidu povećanje izvoza kao cilj potrebni su tvrdi pregovori sa zemljama sa kojima trgujemo i po mogućству davanje što manje koncesija trgovinskim partnerima.
- Krajnji cilj državne i privredne politike je integracija srpskog tržišta u okviru EU. Srbija mora hitno potpisati Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Sa druge strane, izazovi sa kojima se Srbija mora suočiti su: rast uvoza, rast deficit-a, smanjenje carinskih prihoda i rast troškova prilagođavanja srpske privrede uvećanoj konkurenciji.
- Potrebno je iskoristiti prelazni period, odnosno period pre potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Jedan od načina je veće privlačenje greenfield investicija. Ukoliko želimo da ostvarimo povećanje izvoza i stranih direktnih investicija potrebno je doneti mere za podsticanje investicija.
- Privredna aktivnost ima tendenciju rasta u 2006. godini. U narednom periodu potrebno je iskoristiti sve prednosti srpske privrede. Dobar pravac bi bila specijalizacija privrede Srbije. Dalja liberalizacija će dovesti do pada cena na tržištu, što je povoljno za potrošače. Treba izvršiti i pripremanje privrede za dalju liberalizaciju putem pravovremenog informisanja.
- Konkurentnost srpske privrede je od 2001 godine povećana, mala i srednja preduzeća su konkurentnija, poboljšan je kvalitet proizvoda, potrošači su obrazovani. Međutim, prema novom metodološkom konceptu analize konkurentnosti Svetskog ekonomskog foruma, nivo nacionalne konkurentnosti srpske privrede

je i dalje na niskom nivou. Sa aspekta Indeksa globalne konkurentnosti, Srbija je ostvarila pogoršanje ranga sa 85 pozicije u 2005. godini na 87 poziciju u 2006. godini. Sa aspekta Indeksa poslovne konkurentnosti, Srbija je zadržala nisku, 86 poziciju u 2006. godini, u odnosu na 2005. godinu. Kreditni rejting zemlje je i dalje loš. Srpska preduzeća imaju bolji rejting nego država. Smatramo da je potrebno izvršiti lobiranje na kreditnom bordu.

- Još neki od koraka koje bi bilo poželjno preduzeti u bliskoj budućnosti su i donošenje novih zakona, bolje nanišaniti podsticanje investicija, interna liberalizacija tj. prilagođavanje preduzeća i rešavanje problema protiv-požarne zaštite.
- Ministarstvo privrede ima fond za stimulisanje osnivanja klastera koji nije dovoljno iskorišćen. Moguće je stvoriti klastere i specijalizaciju vodeći se primerom Italije. Treba napraviti programe razvoja za klastere.

III ZASEDANJE

BEOGRAD, 28. NOVEMBAR 2007.

DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:

SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU - ZONA SLOBODNE TRGOVINE
IZMEĐU EU I SRBIJE

PREPORUKA

Potpredsednik Vlade Republike Srbije Božidar Đelić i komesar Evropske unije za proširenje Oli Ren parafirali su 7. novembra 2007. godine u Briselu Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Srbije Evropskoj uniji. Saradnja Beograda s Hagom ostaje uslov za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, koji je parafiran dve godine posle pokretanja prve runde pregovora o tom dokumentu. U okviru zasedanja radne grupe "Roba" održanog 28. novembra 2007. godine, obrađena je tema vezana za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, tj zona slobodne trgovine između EU i Srbije. Radna grupa "Roba" Nacionalnog konventa o EU donosi sledeću preporuku:

- U Srbiji je neophodno izvršiti sveobuhvatno jačanje administrativnih kapaciteta. S obzirom da je za nastavak pregovora sa Evropskom unijom, sa Svetskom trgovinskom organizacijom i drugima potreban dobar pregovarački tim, praćen podrškom od strane državne administracije, smatramo da je potrebno uložiti napore ka jačanju administrativnih kapaciteta, koordinacije državnih agencija, ministarstava i uopšte svih institucija. Na taj način Srbija će mnogo brže da ostvari strateške ciljeve.
- Nakon potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Srbiji sledi otvaranje tržišta prema Evropskoj uniji i samim tim doći će do jačanja konkurenциje na unutrašnjem tržištu. Očekujući da će u tom slučaju pritisci da se zaštiti domaća proizvodnja na Vladu Srbije početi da rastu, Nacionalni konvent upozorava da je neophodno odupreti se pokušajima stvaranja bilo kakvog protekcionizma i nastaviti sa politikom slobodne konkurenциje.
- Već sada, a još više u budućnosti treba razvijati kooperaciju sa Evropskom unijom. Na ovaj način, potrebno je koristiti iskustvo i snagu pregovarača iz Evropske unije i staviti ih na stranu Srbije, posebno kada se radi o pregovorima ka učlanjenju Srbije u Svetsku trgovinsku organizaciju.
- Osim ostvarivanja dva značajna spoljнополитичка cilja Srbije, učlanjenje u EU i STO, ne sme se zaboraviti na jačanje regionalne saradnje. Srbija mora nastaviti sa bilateralnim i multilateralnim pregovorima sa zemljama Jugoistočne Evrope, jačajući regionalnu kooperaciju. Ovde se pre svega misli na CEFTA 2006, u okviru koje se javlja model saradnje između država koji može svima njima poslužiti kao tzv. Evropa u malom, odnosno trening utakmica za nastup na mnogo većem tržištu Evropske unije.
- Još jednom ćemo ponoviti da je neophodna transparentnost procesa u svim poljima. Državna administracija, Vlada Srbije i svi drugi učesnici u pregovorima

sa Evropskom unijom, moraju imati u vidu da je njihov posao da obezbede bolje uslove za život i rad građana i privrede Srbije. Imajući to u vidu, potrebno je na mnogo bolji način i sa više uloženog truda obavestiti sve zainteresovane u Srbiji o potezima naših pregovarača i o ostvarenim rezultatima. Osim toga, bitno je i uputiti građane i privredu kako da na najbolji način iskoriste trenutne i buduće procese otvaranja i proširenja potencijalnog tržišta, za plasman njihove robe, ostvarenje dugoročne poslovne kooperacije, privlačenje investicija i slično.

IV ZASEDANJE

BEOGRAD, 28. NOVEMBAR 2007.

DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:

SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU - KOMBINOVANA NOMENKLATURA KLASIFIKACIJE ROBE U TRGOVINI

PREPORUKA

Postupkom usklađivanja carinskih tarifa, vrši se priprema Republike Srbije za članstvo u Evropskoj uniji. Istovremeno, naše carinske tarife postaju kompatibilne sa carinskim tarifama zemalja u regionu. Razlozi za prihvatanje kombinovane nomenklature Evropske unije leže u Rezoluciji o pridruživanju Evropskoj uniji, zatim u Nacionalnoj strategiji za pridruživanje Evropskoj uniji, parafranim Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom, kao i potpisanim ugovorom CEFTA 2006 između zemalja regiona. Republika Srbija je počela sa primenjivanjem prakse Evropske unije - jednom usvojena tarifa neće se menjati u narednoj kalendarskoj godini.

U skladu sa ovim, radna grupa se složila oko sledećih zaključaka i preporuka:

- Implementacija Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju ide dobrom delom kroz carine pa je neophodno izvršiti i usklađivanje sa propisima Evropske unije i na ovom polju. Početkom naredne godine (1. januara 2008) Srbija će imati potpuno usklađenu carinsku tarifu sa propisima Evropske unije. Srbija je prihvatile obavezu da koristi Kombinovanu nomenklaturu klasifikacije robe u trgovini između dve strane (za potrebe statističkog carinskog praćenja). Osim ove harmonizacije trebalo bi početi rad i na ostalim šifrarnicima (šifrarnik država, šifrarnik preferencijalnog tretmana).
- Tokom godine nadležno ministarstvo treba da prati promene Evropske unije kroz nomenklaturu i da se jednom godišnje vrše usklađivanja.
- Potrebno je da se ovaj proces što brže uhoda i da se izbegnu dosadašnja kašnjenja prilikom harmonizacije. Osim toga, bilo bi dobro i olakšati dobijanje relevantnih podataka i u našoj zemlji.

Poljoprivredna politika Evropske unije predstavlja najstariju i jednu od najznačajnijih. Zbog složenog sistema pravila i visokih standarda, za većinu zemalja koje su prošle proces pridruživanja, prilagođavanje ovom sistemu je predstavljalo poteškoću. Cilj rada ove radne grupe bio je da svojim preporukama predupredi neke od poteškoća koje čekaju Srbiju u procesu harmonizacije poljoprivredne politike sa Evropskom unijom. Članovi radne grupe su predstavnici Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, udruženja poljoprivrednika, poljoprivrednih instituta, nevladinih organizacija, i Poljoprivrednog fakulteta.

Predsedništvo radne grupe čine:

- **Miloš Milovanović**, predsedavajući
Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Sektor za analitiku i agrarnu politiku
- **Dr Snežana Janković**, kopredsedavajuća
Institut za primenu nauke u poljoprivredi
- **Ivanka Milenković**, interni stručnjak
Agro mreža

26.10.2006. godine - Prvo zasedanje radne grupe Poljoprivrda

19.11.2007. godine - Četvrti zasedanje radne grupe Poljoprivrda

IZASEDANJE

BEOGRAD, 26. OKTOBRA 2006.

DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:

ZAJEDNIČKA AGRARNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

PREPORUKA

Poljoprivredna proizvodnja za Srbiju predstavlja daleko više od sektora privrede koji obezbeđuje prehrambenu sigurnost građana zemlje i predstavlja sirovinsku osnovu za sekundarne delatnosti kakva je uloga poljoprivrede u razvijenim zemljama sveta a pogotovo Evropskoj uniji. Poljoprivreda u Srbiji upošljava veliki deo radne snage (44% ukupne populacije zemlje živi u ruralnim oblastima i njihov najveći deo pronađeni osnovni prihod u poljoprivredi ili u delatnostima u uskoj vezi sa poljoprivredom), usled neefikasnosti ostalih sektora privrede zemlje (sekundarnog a naročito tercijarnog) nesrazmerno visoko učestvuje u ukupnim prihodima zemlje (ona stvara šestinu ukupnog BDP-a zemlje) i u godinama tranzicije predstavlja absorber viškova radne snage iz ostalih delatnosti privrede.

Kako bi se poljoprivreda u ovim uslovima unapredila i kako bi svi oni koji žive od nje ili zavise od aktivnosti koje su povezane sa poljoprivrednom proizvodnjom uvećali svoje prihode i poboljšali životni standard, Radna grupa za poljoprivrednu Nacionalnog konventa donosi sledeću preporuku:

- Kako bi se proizvodne karakteristike poljoprivredno-prehrabrenog sektora zemlje unapredile, a time konkurentnost podigla na nivo neophodan za uspešno učešće domaćih proizvođača i prerađivača na međunarodnom tržištu (ali i domaćem pogotovo sa nastupajućom liberalizacijom domaćeg tržišta putem implementacije Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU i pristupu STO), neophodno je uvećanje dela nacionalnog budžeta namenjenog finansiranju poljoprivrede. Uvećanje agrarnog budžeta je trenutno nesrazmerno visokom doprinosu poljoprivrede ukupnoj ekonomiji zemlje a takva situacija dugoročno ne može unaprediti konkurentnost domaćih proizvođača i prerađivača i ekonomski preformanse njihovih proizvoda u odnosu na proizvode zemalja sa visoko subvencioniranim poljoprivredom kakav je EU, kao naš najveći spoljnotrgovinski partner, očigledan primer.
- Da bi se obezbedio najefikasniji mogući način trošenja budžetskih sredstava koje je Srbija u mogućnosti da izdvoji, neophodno je revidiranje mera agrarne politike koje su trenutno u primeni u zemlji. Analizom tekuće agrarne politike i ukazivanjem na nedovoljno produktivne mere kao i transferom sredstava od ovih ka uspešnijim ekonomskim merama bi se skromna budžetska sredstva plasirala na način koji bi za rezultat imao unapređenje poljoprivredne proizvodnje a time i cele nacionalne privrede. Jedino alokacija budžetskih sredstava na mere agrarne politike koje će imati optimalan ekonomski efekat može doprineti jačanju konkurenčke pozicije

poljoprivrednih proizvoda uz istovremeno podizanje proizvodnih karakteristika poljoprivredno-prehrambenog sektora.

- Na putu modernizacije poljoprivredne proizvodnje i transformacije poljoprivrede u savremen, visoko intenzivan i upesani sektor privrede zemlje, neophodno je uvažavanje i pojačan rad svih nadležnih institucija kod pitanja koja mogu značajno doprineti unapređenju proizvodnje. Neka specifična pitanja u oblasti proizvodnje, prerade i plasmana poljoprivredno-prehrambenih proizvoda (nezadovoljavajuće stanje infrastrukture za potrebe navodnjavanja u zemlji, mogućnost i potreba zaštite određenih poljoprivrednih proizvoda putem priznavanja za nacionalne proizvode ili proizvode zaštićenog geografskog porekla, definisanje sektora koji usled prirode proizvodnje koja se u njima odvija moraju uživati određeni stepen carinske zaštite...) predstavljaju jako osetljivu tačku u lancu proizvoda od mesta proizvodnje do mesta finalne potrošnje što je u slučaju poljoprivrednih proizvoda, trpeza potrošača. Kako bi se ova osetljiva pitanja rešila na način koji će značajno unaprediti proizvodne karakteristike poljoprivrede, doprineti ukupnoj ekonomiji zemlje i sniziti cenu koštanja na ovaj način dobijenih proizvoda, neophodno je njihovo uvažavanje kroz kreiranje mera agrarne politike koje će takve probleme otkloniti (ili barem, drastično umanjiti).

II ZASEDANJE

BEOGRAD, 27. FEBRUAR 2007.
EVROPSKI POKRET U SRBIJI

TEMA:

LIBERALIZACIJA TRŽIŠTA POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA U OKVIRU SSP-A I STO-A

PREPORUKA

Republika Srbija se nalazi u poodmakloj fazi svojih integracijskih procesa u međunarodne organizacije. Od jeseni 2004. godine i odobravanja tzv. Dvostrukog koloseka, Republika Srbija se nalazi samostalno u procesu pristupa Svetskoj trgovinskoj organizaciji kao i Evropskoj uniji, putem priprema za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Kao svojevrsna priprema koja će ove integracijske procese potpomoći unapređenjem trgovine u regionu Zapadnog Balkana zaključen je i tzv. CEFTA sporazum u decembru mesecu prošle godine.

Svi nabrojani integracijski procesi kao zajedničku tačku imaju liberalizaciju domaćeg tržišta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Otvaranje vrata domaćeg tržišta za konkurenциju iz inostranstva predstavlja jako osetljivo pitanje ukoliko je poznat značaj poljoprivrede i agrobiznis kompleksa naše zemlje za njenu celokupnu privredu.

U cilju uspešnog okončanja započetih pregovora o pristupu zemlje međunarodnim trgovinskim tokovima u punom obimu, Radna grupa za poljoprivrednu Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji donosi sledeću preporuku koja se fokusira na sledeća pitanja:

- Budući da se međunarodni integracijski procesi zemlje međusobno poklapaju po vremenu (istovremeno se odvijaju ili su već zaključeni određeni pregovori – CEFTA) kao i po pojedinim poljima u okviru pregovora (liberalizacija domaćeg tržišta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda), neophodno je ovu specifičnu okolnost uvažiti u toku pregovora koji još uvek traju (STO i EU). Za razliku od ostalih zemalja novijih članica EU, Srbija pregovara o potpisivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, a da pri tom još nije član STO, tako da je neophodno sačuvati preferencijalni pristup domaćem tržištu prema EU, budući da ona predstavlja našeg najvećeg spoljnotrgovinskog partnera.
- Iako nastupajuća liberalizacija donosi drastično smanjenje carinske zaštite domaćeg agrara neophodno je imati u vidu i određene instrumente koji mogu, delimično, predstavljati zaštitu domaće proizvodnje. Dozvoljeni instrument carinske zaštite sa stanovišta principa međunarodne trgovine poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u okviru STO jesu tzv. carinske kvote ili količinska ograničenja liberalizovanog uvoza pojedinih roba. Ovaj instrument carinske zaštite može biti koristan u godinama nakon pristupa Republike Srbije STO pa se nadležnim državnim organima preporučuje pažljivo razmatranje njegovog eventualnog uvođenja u domaću praksu.

- Radi što uspešnijeg sagledavanja aktuelnog stanja u domaćoj poljoprivredi i poljoprivredno-prehrabrenom kompleksu zemlje koje će predstavljati pouzdan pokazatelj za sektore kojima je carinska zaštita neophodna u nastupajućem tranzicionom periodu, neophodno je uključivanje domaće privrede i javnosti u što je moguće većem obimu. Zajednički pogled na integracijske procese državnog i nedržavnog sektora pored ovog efekta, omogućiće i bolju informisanost javnosti kao i promovisanje nastupajućih procesa i njihovo bolje razumevanje od strane velikog dela stanovništva.

III ZASEDANJE

BEOGRAD, 2. OKTOBAR 2007.

DOM NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

TEMA:

INSTRUMENT ZA PREDPRISTUPNU POMOĆ EVROPSKE UNIJE (IPA) - FONDOVI NAMENJENI POLJOPRIVREDI

PREPORUKA

U cilju racionalizacije i što efikasnijeg korišćenja raspoloživih sredstava plasiranih u svrhu pomoći novim zemljama potencijalnim članicama u postupku pristupa EU, instrument poznat kao IPA je projektovan od strane Evropske komisije. IPA ili Instrument for Pre-Ac-cession (Instrument za predpristup) predstavlja jedinstveni fond koji u sebi objedinjuje više komponenti. Kao takav on ima za cilj što efikasniju upotrebu finansijskih sredstava EU, što veću konzistentnost u primjenjenim programima u predpristupnom procesu u pojedinim zemljama kao i što veću koherentnost u implementiranim projektima. Takođe, jedan od ciljeva ovog instrumenta je izbegavanje eventualnog preklapanja aktivnosti, mera ili sredstava do koga realno dolazi ukoliko se u jednoj zemlji sprovodi veći broj projekata u istim oblastima i sa donekle sličnim ciljevima. U takvim uslovima, veoma je moguće da se iste aktivnosti finansiraju iz više pojedinačnih fondova ukoliko između njih ne postoji koordinacija na višem nivou. IPA program je i nastao sa ciljem da u velikoj meri umanji ovu nepoželjnu mogućnost (a po mogućnosti i potpuno eliminiše). Pre svega, program ima za cilj pomoći političkim, ekonomskim i institucionalnim reformama u zemljama korisnicama sredstava, kasnijim članovima Evropske unije.

IPA u sebi objedinjuje ranije programe koje je Evropska komisija u saradnji sa zemljama članicama implementirala u ovu svrhu a koji su, praktično, sa ulaćenjem IPA u primenu prestali da postoje (neki od ovih programa se i dalje implementiraju ali samo u ograničenom obimu i u cilju okončanja već započetih projekata). Pre svega, to su bili programi SAPARD, PHARE, ISPA i CARDS koji nastankom IPA programa nastavljaju svoj „život“ ali pod okriljem ovog jedinstvenog instrumenta. U suštini, Instrument za predpristupnu pomoć predstavlja jedinstveni finansijski instrument EU namenjen pomoći zemljama Zapadnog Balkana (i Turske) za period od 2007. do 2013. godine.

Kako bi se raspoloživa sredstva dodeljena Republici Srbiji od strane Evropske komisije iskoristila na najispravniji način u smislu njihovog plasiranja u projekte od najveće važnosti i svrsishodnosti za zemlju, i kako bi se u zemlji stvorili svi preduslovi neophodni za korišćenje ovog programa u vremenskom periodu do pristupa zemlje EU, Radna grupa za poljoprivredu Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji donosi sledeću preporuku:

- Kako bi se raspoloživa dodeljena sredstva iskoristila u najvećoj meri, potrebno je zajedničko delovanje civilnih i državnih institucija zemlje i njihova tesna saradnja

u procesu definisanja potreba zemlje ali i kasnijeg kandidovanja i implementacije odabranih projekata

- Preko je potrebna izgradnja domaćeg administrativnog okvira neophodnog za implementaciju IPA programa u skladu sa preporukama nadležnih organa EU a po ugledu na one na snazi u zemljama koje su slične programe koristile u toku svog pristupa (zadnji primer od 01. januara ove godine, Rumunija i Bugarska).
- Prepoznata je potreba ojačanja postojećih državnih organa (nadležnih ministarstava) ljudskim resursima, adekvatno obučenim i dodatno osposobljenim za složenu proceduru prihvata sredstava predpristupne pomoći Evropske unije Srbiji
- Budući da Srbija trenutno može da koristi samo dve od ukupno pet komponenti IPA programa sve do trenutka postanka zemlje kandidata za članstvo u EU kada će joj celokupan set programa biti na raspolaganju a time i obim aktivnosti sa upotrebot predpristupne pomoći još i veći, očigledna je potreba izgradnja ljudskih kapaciteta koji bi u dužem vremenskom periodu bili nosioci ovog kompleksnog posla.
- Neophodan je stalni rad na promovisanju ideje evropskih vrednosti u domaćem društvu gde instrumenti tranzicije zemlje ka ovoj multinacionalnoj organizaciji predstavljaju put kojim se mora proći u bliskom periodu.

IV ZASEDANJE

LJIG, 19. NOVEMBAR 2007

CENTAR ZA RAZVOJ SELA "MOBA"

TEMA:

AGROBIZNIS U TRANZICIJI

PREPORUKA

Agrobiznis Republike Srbije predstavlja jednu od vitalnih komponenti privrede zemlje. Iako se često poistovećuje sa poljoprivredom, on predstavlja daleko više. Poljoprivredna primarna proizvodnja, koja stvara oko 13% ukupnog BDP zemlje, predstavlja samo jednu komponentu agrobiznisa. Doduše, poljoprivreda predstavlja njegov centralni deo oko koga gravitira veliki broj privrednih aktivnosti. Agrobiznis, suštinski, predstavlja jedinstvo predfarmerskog, farmerskog i postfarmerskog sektora. Drugim rečima, predstavlja kombinaciju industrije proizvodnje inputa za poljoprivrednu proizvodnju, zatim poljoprivrednu shvaćenu na tradicionalni način i industriju prerade i plasmana hrane (ali i nejestivih proizvoda iz poljoprivrede).

Ovako posmatran, agrobiznis Srbije stvara približno trećinu ukupno stvorene vrednosti društva koji upošljava veliki deo radne snage zemlje. Takođe, predstavlja jedini sektor privrede zemlje koji beleži konstantne pozitivne rezultate u spoljnoj trgovini (u 2006. godini suficit u spoljnoj trgovini poljoprivrednim proizvodima iznosio je 360 miliona \$). Po opštem shvatanju, on predstavlja izrazito perspektivan sektor privrede zemlje, koji može biti značajno unapređen.

Ipak, kao ključna prepreka transformaciji agrobiznisa u moderan, tehnološki sofisticiran i na savremenim naučnim dostignućima zasnovan sektor predstavlja nedostatak finansijskih sredstava. Sredstva bi mogla da budu dugoročno vezana za proces proizvodnje, prerade i plasmana hrane po kamatnim stopama, a koja mogu da, imajući u vidu nisku stopu povraćaja sredstava iz poljoprivrede, obezbede rentabilnost celokupne investicije.

Na osnovu prezentacije modela finansiranja investicija u oblasti agrobiznisa od strane predstavnika Evropske banke za rekonstrukciju i razvoj, kao i na osnovu diskusije i zaključaka dobijenih ovim putem, Radna grupa za poljoprivrednu Nacionalnog konventa o EU donosi sledeću preporuku:

- Imajući u vidu usitnjenošć poljoprivredno-prehrambenog sektora zemlje, neophodno je razviti odgovarajući model finansiranja adekvatan kapacitetima ovog sektora privrede. Mala i srednja preduzeća u oblasti agrokompleksa zahtevaju finansijska sredstva za plasman u proizvodnju, preradu i plasman svojih proizvoda, ali malo finansijskih institucija trenutno može da odgovori njihovim zahtevima

za preferencijalne uslove (niže kamatne stope i duži period otplate i mirovanja obaveza po kreditu)

- Rad na promovisanju agrobiznisa kao sektora atraktivnog za investiranje, u mnogome može dovesti do priliva sredstava u ovu oblast. Izgradnja slike o agrobiznisu Srbije, kao sektoru mogućnosti, već uspešnom na inostranom tržištu, ali sa nesumnjivim potencijalima za dalji rast svakako predstavlja snažnu poruku ulagačima.
- Budući da, generalno, kamatna stopa kredita zavisi od rizika prisajedinjenog određenoj investiciji, rad na obezbeđenju kredita, odnosno smanjenju rizika, predstavlja način sniženja troškova. Zajednička akcija poslovnih banaka i određenih državnih organa (osnivanje posebnog garancijskog fonda za poljoprivredne kredite) može dovesti do značajnog sniženja kamatnih stopa i većeg investiranja u agrobiznis.

NACIONALNI KONVENT O EVROPSKOJ UNIJI

